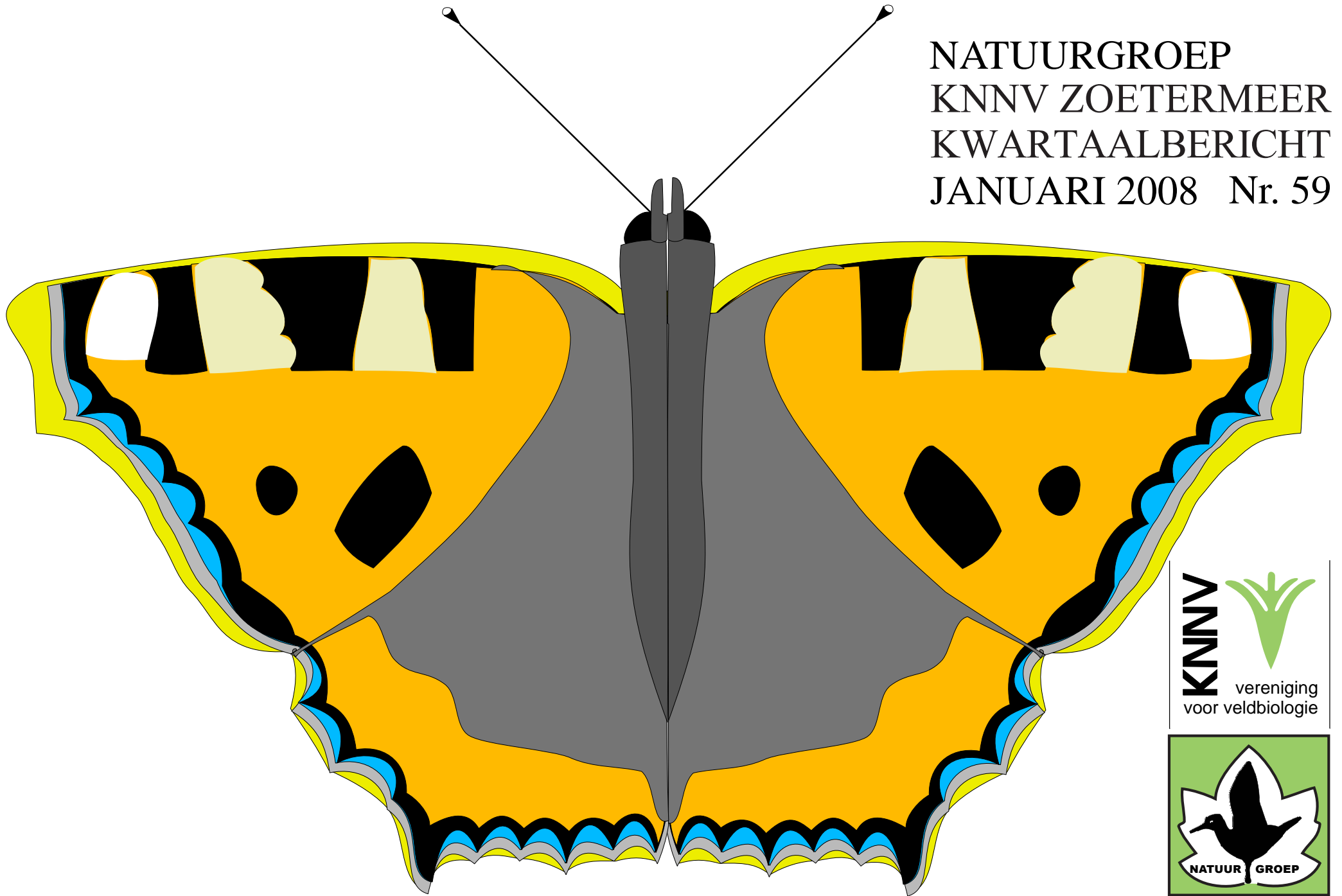

NATUURGROEP
KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
JANUARI 2008 Nr. 59

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

NATUURGROEP KNNV ZOETERMEER

www.knnv.nl/zoetermeer

KWARTAALBERICHT Nr.59

januari 2008

INHOUD

1. VAN DE REDACTIE	3
2. AFSCHIED VAN TWEE PROMINENTE LEDEN	3
3. LIJST VAN LEDEN	4
4. BESTUURSVERGADERING KNNV ZOETERMEER.....	5
5. VERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER.....	7
6. NIEUWE BESTUURSLEDEN GEZOCHT	9
7. ALGEMENE LEDENVERGADERING (ALV) EN BOEKENBEURS.....	9
8. BLUNDERS IN HET EXCURSIEVERSLAG VAN 8 SEPTEMBER 2007	10
9. RECTIFICATIE: SCHORSMARPISSA IN PLAATS VAN ZEBRASPRINGSPIN.....	10
BERICHTEN UIT DE PLANTENWERKGROEP	11
10. DE PLANTENWERKGROEP ZOEKT DE GRENS OP	11
GEZIEN IN ZOETERMEER.....	13
11. MEER VOGELS IN DE STAD: MEER KLEUR AAN ONS BESTAAN!.....	13
12. "EEN VOGEL GEZIEN IN ZOETERMEER? GEEF HET DOOR"	15
13. UIT HET VOGELDAGBOEK VAN ADRI DE GROOT	15
14. "BIJZONDERE" PADDESTOELENWAARNEMINGEN IN 2007	20
15. DRIEHOEKSMOSSELEN IN DE ZOETERMEERSE PLAS.....	22
16. NATUUROBSERVATIES UIT MEERZICHT	22
17. VLEERMUIZEN WAARGENOMEN BIJ KASSEN	24
BUITEN DE VERENIGING.....	24
18. HET GESCHIEDENISBOEK OVER DE LEERMEESTERS VAN DE NATUUR	24
19. VRIJ SPEL VOOR NATUUR EN KINDEREN	27
20. VOORSTEL NIEUWE RODE LIJST ZOOGDIEREN.....	28
21. LANDELIJKE VARIADAG VAN FLORON OP 15 DECEMBER 2007	32

22.	AFSLUITING LINNAEUSJAAR 2007	34
23.	BLADEN VAN ANDERE NATUURVERENIGINGEN	35
24.	NOORDNATUURNIEUWS , WINTER 2007	35
25.	NATUUR- EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER	36
26.	NAMEN	39
27.	IK WIL OOK LID WORDEN	39
28.	STREEPLIJSTEN EN LOSSE WAARNEMINGEN 2007	40
29.	INDEX (EXCLUSIEF STREEPLIJSTEN PAG. 40 E.V.)	51

Ook in Zoetermeer schrijft de natuur geschiedenis. Zij zoekt haar journalisten, want zij bestaat slechts bij de gratie van wie haar ziet.

Doe 1x per 2 à 3 weken 2 uurtjes mee met de plantenwerkgroep.

Goeie sfeer, boeiend, leerzaam, nuttig.

Informatie: Evelien van den Berg, tel:

079-3213445 (18:00-19:30)

1. Van de redactie

Het jaar 2007 heeft wat de stedelijke natuur betreft weer voor de nodige verrassingen gezorgd. Naast de ontdekking van een aantal voor Zoetermeer nieuwe plant- en paddestoelsoorten was het afgelopen jaar toch vooral het jaar van de doorbraak van het bont zanddoogje. Jarenlang kwam deze soort slechts als “randverschijnsel” sporadisch in Zoetermeer voor, maar in 2007 waren bonte zanddoogjes van het vroege voorjaar tot diep in de herfst, van het Westerpark tot in het stadscentrum te zien. Of dat de definitieve vestiging van deze bossoort in Zoetermeer betekent zal de tijd leren.

Tot de verbeelding sprekende botanische nieuwkomers waren o.a. Duits viltkruid, Roomse kervel, Oosterse morgenster, bleek cypergras en kleine mantelanjer. Van de paddestoelen is de bloedende champignonparasol opmerkelijk te noemen wat ook geldt voor de populierenleemhoed die sinds de jaren '80 van de vorige eeuw niet meer was waargenomen.

Ook de massale aanwezigheid van de vroege glazenmaker gedurende de aprilzomer was hoogst opmerkelijk. Tijdens de twee door de KNNV-afdeling georganiseerde libellenexcursies op 16 juni en 8 september waren de libellen helaas veel minder prominent aanwezig. Ook van het slakkenfront was er nieuws te melden, de witgerande tuinslak kon het afgelopen jaar definitief voor Zoetermeer worden vastgesteld.

En dan de vogels. Hoewel van deze groep al verreweg het meest bekend is, zal 2007 vooral de geschiedenis ingaan als het jaar van de stadsvogels. De gemeente zag kans om via de door Vogelbescherming Nederland gelanceerde stadsvogelcampagne haar project duurzaamheid (“biodiversiteit”) extra onder de aandacht van de bewoners te brengen. Hoewel wij als KNNV-afdeling officieel in deze campagne geen actieve rol spelen, hebben diverse KNNV'ers wel een belangrijke bijdrage geleverd. Interessant in dit verband is dat onder de vlag van het thema “natuur in en om het water” onze moedervereniging in 2008 start met een watervogelproject. Na de waterbeestjes (2006) en de libellen (2007) zijn dit jaar de watervogels aan de beurt. Natuurlijk zal er ook nu weer een schoolkrant verschijnen met de titel: “alle eendjes zwemmen in het water”. Er zal dit keer geen apart waarnemingsformulier gedrukt worden, omdat Waarneming.nl en allerlei vogelorganisaties zich al intensief bezighouden met het verzamelen van waarnemingen.

De vraag aan onze afdeling of we een minicursus “watervogels” in winter en voorjaar willen organiseren zullen we bespreken met de vogelwerkgroep. Eind december komt daarvoor een Powerpoint-presentatie beschikbaar op CD-ROM. Uiteraard leent dit thema zich ook uitstekend om speciale excursies te organiseren. Ook was 2007 het jaar van Linnaeus. Onze KNNV-afdeling heeft aan deze Zweedse geleerde gedurende het afgelopen jaar regelmatig aandacht besteed met als hoogtepunt de Linnaeuslezing op het stadhuis op 30 oktober door Arno van Berge Henegouwen.

2. Afscheid van twee prominente leden

Taeke de Jong

Twee prominente leden van onze vereniging hebben het afgelopen jaar hun lidmaatschap opgezegd omdat ze al geruime tijd verhuisd zijn. We willen beide hartelijk danken voor hun inzet. We hebben tal van herinneringen aan hun bijdrage, en daarvan willen we enkele ophalen.

In de eerste plaats herinneren we ons Jan Parmentier als eerste voorzitter en echte bestuurder. De bestuursvergaderingen bij hem aan huis zijn legendarisch. Zo ordelijk verlopen ze nu niet meer. Hij zorgde voor statuten, voor een behoorlijk reservebudget en twee microscopen. Dat budget is dank zij de inspanning van onze penningmeester Hans Bieze nog altijd grotendeels intact en de microscopen zijn in beheer bij leden die er ook echt gebruik van kunnen maken. We zijn Jan veel dank verschuldigd, hij heeft de Vereniging op poten gezet.

Vervolgens herinneren we ons Ben Prins met grote dankbaarheid omdat hij onze structurele bestuursarmoede opvolde, de mooiste tekeningen ooit in ons Kwartaalblad achterliet en een professionaliteit toonde die wij proberen hoog te houden. Zijn cursussen en excursies over libellen en schelpen hebben indruk gemaakt. Bovendien danken we aan hem ons mooie eigen Natuurgroep-logo dat op elk Kwartaalbericht prijkt.

Het spijt ons natuurlijk dat we afscheid moeten nemen van onze prominente leden, maar hun erfenis beheren we met zorg.

3. Lijst van leden

Taeke de Jong, secretaris KNNV Zoetermeer

De Natuurgroep bestaat nu uit 39 (vorig jaar 43) betalende leden, waarvan 30 (vorig jaar 29) lid zijn van de KNNV. De spreiding van de leden is op onderstaand kaartje af te lezen (zie Fig. 1).

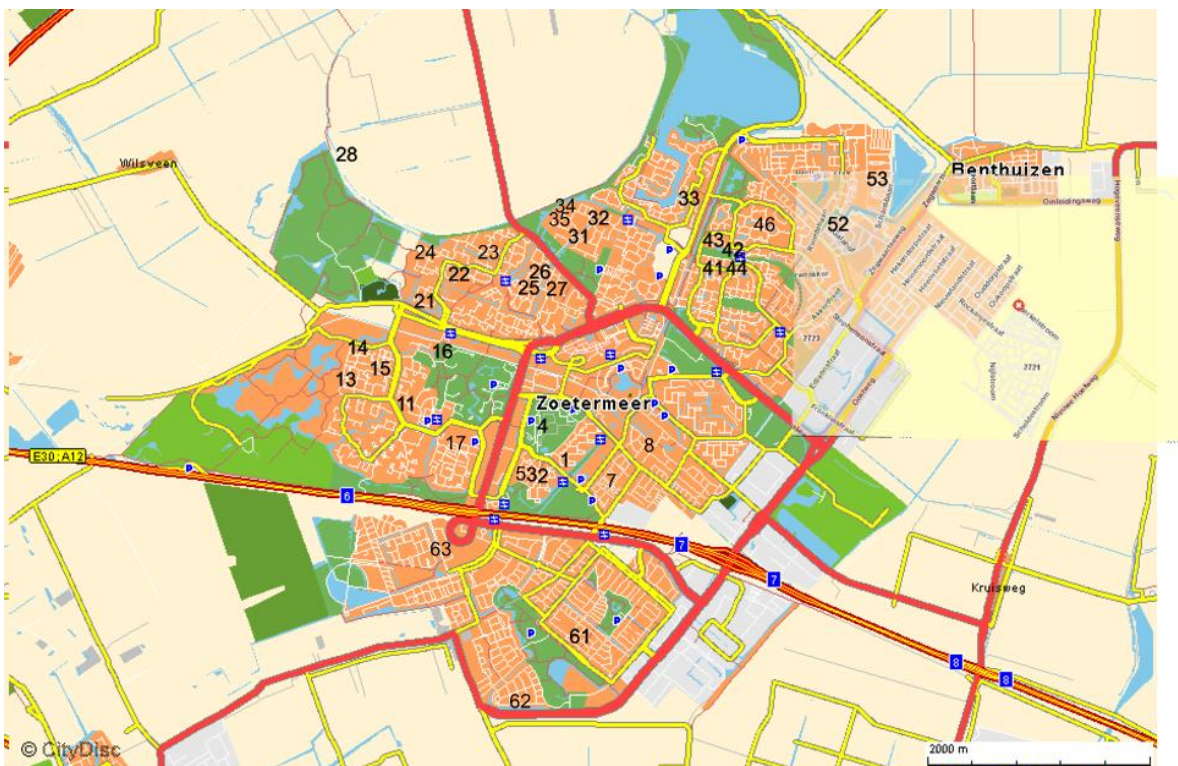

Fig. 1 De spreiding van onze leden in Zoetermeer

Aanvullingen op de onderstaande lijst, met name email-adressen zijn welkom bij t.m.dejong@tudelft.nl. De nummers voorin elke regel verwijzen naar de nummers in Fig. 1.

Dorp

- 01 Zalinge, Hr. J. van, Johan, J.W. Frisostraat 191, 2713 CD, Zoetermeer, 079-3165306
- 02 Hoogvliet, Mw. H., Hanneke, De Colignystraat 3, 2713 EA, Zoetermeer
- 03 Zwarekant, Mw. R.W.J., Ineke, Stadhoudersring 706, 2713 GW, Zoetermeer, 079-3310369
- 04 Koster-Smaal, Mw. A.E., An, Dunantstraat 1143, 2713 TN, Zoetermeer, 079-3165439
- 05 Meerendonk, Hr. W.A. van, Winfried, Koningstraat 31, 2713 EP, Zoetermeer
- 07 Rheenen, Mw. J.C.A. van, Agnes, Sanne van Havelteplein 56, 2712 EZ, Zoetermeer, 079-3169759, agnes.van.rheenen@xs4all.nl
- 08 Starink, Hr. B., Ben, Constantijnstraat 16, 2712 CZ, Zoetermeer, 079-3164009, 06 49904388, bstarink@yahoo.com

Meerzicht

- 11 Berge Henegouwen, Hr. A. van, Arno, Scheveningsebos 15, 2716 HT, Zoetermeer, 079-3211952
- 13 Reeder, Hr. L.A., Fred, Tijberg 44, 2716 LJ, Zoetermeer, 079-3213612, josafr@orange.nl
- 14 Berg-den Hertog, Mw. E. van den, Evelien, Tijberg 64, 2716 LK, Zoetermeer, 079-3213445
- 15 Snoek, Mw. M. M., Zijlberg 38, 2716 NB, Zoetermeer, 079-3520329
- 16 Bauer, Mw. I., Inge, Hoeverbos 43, 2716 PK, Zoetermeer, 079-3523263

17 Lubberding, Hr. H., Henk, Leiwater 1, 2715 BA, Zoetermeer, 079 3219841, h.lubberding@unesco-ihc.org

Buytenwegh

21 Lurks, Hr. M., Marco, Bachrode 8, 2717 AN, Zoetermeer, 079-3510523
22 Wely, Hr. P.A. van, Peter, Smetanarode 82, 2717 DT, Zoetermeer, 079-3520414
23 Smits, Mw. A., Anke, Mendelssohnrode 48, 2717CS, Zoetermeer, 079-3511293, jm.smits@planet.nl
24 Hakkenes, Hr. W.J., Cesar Franckrode 36, 2717 BE, Zoetermeer, 079 3418691
25 Jong, Hr. T.M. de, Taeke, Marsmanhove 2, 2726 CM, Zoetermeer, 079-3516599, T.M.deJong@tudelft.nl
26 Duuren, Hr. L. van, Lodewijk, Theo Thijssenhove 25, 2726 CE, Zoetermeer, 079-3214149
27 Zwet, Hr. L.C.M. van, Penninghove 1, 2726 BT, Zoetermeer, 079-3516932
28 Kok, Hr. J.A.M., Jan, Meerpolder 5, 2717 PA, Zoetermeer, 079-3520377

De Leyens

31 Bieze, Hr. J.G., Hans, Filmlaan 7, 2726 RN, Zoetermeer, 079-3421351, 06 532 44 00 2, hans.bieze@wanadoo.nl
32 Bolle, Hr. R., Rob, John Fordstrook 16, 2726 TG, Zoetermeer, 079-3317697
33 Koelewijn, Alfrink College Biologie, Hr., S.F., Steven, Werflaan 45, 2725 DE, Zoetermeer, 079-3314231, KWL@alfrink.nl
35 Bruyn, Mw. J.C. de, Klipperkade 160, 2725 HC, Zoetermeer, 079-3413687

Seghwaert

41 Ploeger, Hr. H., Henk, Wingerdpark 114, 2724 RK, Zoetermeer, 079-3316824
42 Liefde, Hr. W. de, Wim, Vuurdoornpark 98, 2724 HL, Zoetermeer, 079-3412605
43 Kester, Mw., T., Tilly, Vuurdoornpark 98, 2724 HL, Zoetermeer, 079-3412605
44 Tol, Hr. M.W.M. van der, Bertramvaart 12, 2724TE, Zoetermeer, 079-3427474, ijsduiker@yahoo.com
44 Tol-Bakker, Mw. M. van der, Bertramvaart 12, 2724TE, Zoetermeer, 079-3427474, ijsduiker@yahoo.com, Huisgenootlid

Noordhove

52 Ponten-Hagenaar, Mw. E.P.G., Da Sangalloruimte 1, 2728 MX, Zoetermeer, 079-3319907
53 Jong, Mw. A. de, Annet, Pelschans 41, 2728 GM, Zoetermeer, 079-3422924, 06 40476869

Rokkeveen

61 Jonge, Mw. S.H. de, Sinie, Mosgroen 87, 2718 HH, Zoetermeer, 06 40046262
62 Boer, Hr. F., Flip, Basalt 59, 2719 TW, Zoetermeer, 079-3617678, boer-boelens@wanadoo.nl
62 Boer-Boelens, Mw. J., Jetty, Basalt 59, 2719 TW, Zoetermeer, 079-3617678, boer-boelens@wanadoo.nl
63 Janssen, Hr. A., Albert Schweitzersingel 133, 2719 DZ, Zoetermeer, 079-3621146, fredenbar@planet.nl

Elders

71 Vos, Hr. J., Johan, Landzichtlaan 36, 2101 ZJ, Heemstede, 023-5280231, johan@vosdenhartog.demon.nl
72 Balster, Hr. W.A., Bonte Oslaan 12, 2241 XD, Wassenaar, 06-23585803, w.a.balster@gmail.com
74 Leeuwen-van de Noulant, Mw. C. van, Corry, Veursestraatweg 5, 2264 EA, Leidschendam, 070-3271490

4. Bestuursvergadering KNNV Zoetermeer

op 6 januari 2008

Taeke de Jong

Aanwezig: Annet de Jong (voorzitter), Tilly Kester (vice-voorzitter), Taeke de Jong (secretaris), Hans Bieze (penningmeester) Johan Vos, Lodewijk van Duuren, Fred Reeder.

Het verslag van de vorige vergadering, 21 december 2006 (zie Kwartaalblad 55 blz. 6) fungeerde als agenda. De opbouw is dus hetzelfde. Besluiten zijn cursief gedrukt achter de agenda punten.

1. Contactpersonen, binnenkomende post
 - *Tilly Kester zal de KNNV afd. Zoetermeer weer vertegenwoordigen in de overleggroep Natuur- en milieuverenigingen met de gemeente en relevante post doorsturen.*

- *Zij beheert het officiële mailadres zoetermeer@knnv.nl, selecteert de mails die daarop binnenkomen en stuurt ze naar het belanghebbende bestuurslid of de redactie van het kwartaalblad.*
 - *Hetzelfde geldt voor de mails die bij Taeke de Jong als secretaris binnen komen.*
 - *Kopij voor het Kwartaalblad kan meteen naar Johan Vos johan@vosdenhartog.demon.nl of Taeke de Jong t.m.dejong@tudelft.nl.*
2. Actuele ledenlijst (zie blz. 3), mailings
- *Hans Bieze onderhoudt het contact met de landelijke KNNV, bestelt daar KNNV-boeken en krijgt nieuwe leden door van het landelijke secretariaat. Arno van Berge Henegouwen en de heer Van Zwet komen wel op onze lijst voor, maar niet op die van de landelijke KNNV (actie Bieze).*
 - *Taeke de Jong verwerkt mutaties digitaal, print op de persoon toegesneden januari-facturen van de Penningmeester en verzorgt het drukken van het Kwartaalblad.*
 - *Hans Bieze, haalt ze op, verzendt ze per post, of verdeelt ze over de bezorgers. De adressen hebben een nummer in verschillende tientallen per wijk.*
 - *Bezorgers van het Kwartaalblad:
Ben Starink bezorgt 1t/m 9 (Dorp/Driemanspolder)
Fred Reeder de 10-tallen (Meerzicht)
Taeke en Ellen de Jong bezorgen de 20-tallen (Buijtenwegh) en de 60-tallen (Rokkeveen)
Hans Bieze de 30-tallen (de Leijens) en de distributie naar de “bezorgers”.
Tilly Kester de 40-tallen (Segwaert)
Annet de Jong de 50-tallen (Noordhove, Benthuizen en Oosterheem)*
 - *Naar bevriende verenigingen en personen en de landelijke KNNV worden exemplaren per post gestuurd. De KNNV-afdeling de Bollenstreek wordt aan die lijst toegevoegd. Wij ontvangen zelf de kwartaalbladen van Bomen Overleven en de KNNV-afdelingen Delft en De Bollenstreek. Deze gaan naar Johan Vos, die ze doorgeeft aan Tilly Kester.*
 - *Taeke de Jong mailt de bijgewerkte ledenlijst aan alle bestuursleden.*
3. Kwartaalbericht
- *Johan Vos verzamelt en redigeert het grootste deel van de kopij*
 - *Taeke de Jong en Johan Vos maken het blad op en voeren de eindredactie*
 - *Doordat in de natuur- en milieu-agenda alle Zoetermeerse natuurverenigingen worden vermeld geven we aan, dat we hun activiteiten waarderen en die dus niet zelf organiseren.*
 - *De index kost veel tijd, maar dit maakt de Kwartaalbladen toegankelijk. Wim de Liefde heeft een programma ontwikkeld waardoor elke nieuwe index aan een totaalijst kan worden toegevoegd en doublures worden samengevoegd. Fred Reeder zal Wim vragen deze totaalijst op het web te plaatsen of hem telkens naar Taeke te mailen om hem toe te voegen op de gelinkte TU-lijst.*
 - *De opmaak en integratie van de streepijst-gegevens in één publiceerbare lijst (zie pag. 40) kost veel tijd, maar is ons kroonjuweel.*
 - *Het drukken van de etiketten wordt verzorgd door Tilly Kester.*
 - *De KNNV-boeken die voor verkoop in voorraad zijn worden in het volgende Kwartaalbericht aangekondigd en kunnen besteld worden bij beirawa@planet.nl. Annet de Jong maakt de aankondiging. Hans Bieze maakt voor het volgende Kwartaalbericht een advertentietekst voor de KNNV-boeken die via hem met korting besteld kunnen worden. Weinig KNNV-leden kennen die mogelijkheid en het is een welkome aanvulling op de balans.*
4. Financiën boekjaar 2007, begroting 2008 (zie blz. 7) en de kascommissie.
- *Het bestuur stemt in met het verslag van de penningmeester.*
 - *Fred Jansen en Johan Vos worden voorgedragen als kascommissie.*
 - *Beide ter accordering door de ALV op 11 maart.*
5. Communicatie
- *De communicatie met andere natuurverenigingen in Zoetermeer wordt voldoende gewaarborgd door een gezamenlijke Nieuwjaarsreceptie en gezamenlijke lezingen zoals de Linnaeuslezing van Arno van Berge Henegouwen, het verwijzen naar activiteiten van andere verenigingen .*
 - *De financiële consequenties daarvan moeten echter binnen de perken blijven.*
 - *Om de Nieuwjaarsreceptie in het Kwartaalbericht en de brief van de Penningmeester volgend jaar onder de aandacht van de leden te kunnen brengen moet de bestuursvergadering in november*

- gehouden worden (voorlopige afspraak dinsdag 25 november 2008). Er is dan een uitloopmogelijkheid naar december.^a
- De incidentele communicatie met de eigen leden buiten het Kwartaalblad wordt verbeterd door de lijst met email-adressen te completeren. Annet en Tilly vullen de lijst aan. In de brief van de Penningmeester komt het verzoek te staan: "Zou je in de toelichting op de overschrijving een eigen email-adres willen vermelden? In dat geval houden wij ons het recht voor dit in het Kwartaalblad op te nemen en te gebruiken voor tussentijdse berichten aan de leden."
6. Beheer afdelingswebsite. www.knnv.nl/zoetermeer/
 - Hulde voor het functioneren!
 - Webmaster Fred Reeder, redactie Fred Reeder, Wim de Liefde, Tilly Kester
 - Alleen Zoetermeers materiaal
 - Fred vraagt Wim naar de disclaimer.
 - Taeke de Jong zet alle kwartaalbladen op het web via zijn eigen TU-server. Zij zijn aan de KNNV-website gelinkt. Voor de index zie punt 3.
 7. Waarnemingenbestand en wat we er mee willen
 - Al onze gegevens mogen met bronvermelding gebruikt worden.
 - Commercieel gebruik met bronvermelding wordt niet uitgesloten, al wordt een donatie op prijs gesteld. Er zijn immers schrijvende voorbeelden van beschermd materiaal dat door die bescherming nooit gebruikt is.
 - De KNNV bepleit institutioneel gebruik bij de toepassing van de Flora- en Faunawet. De tellingen en de gemakkelijk toegankelijke totaal-index op de kwartaalbladen kunnen van belang zijn.
 - Dat gebruik kan gestimuleerd worden bij gemeentelijke opdrachtverlening (Johan Vos)
 8. Afvaardiging landelijke verplichtingen, wie gaat waar naar toe in 2008 ?
 - Vertegenwoordigende vergadering
1 x per jaar: Johan Vos
 - Gewest West
4 x per jaar: Annet de Jong
 9. Excursies
 - Lodewijk van Duuren zal dit jaar in samenwerking met Peter van Wely een paddenstoelen excursie organiseren.
 - Johan Vos zal een watervogelexcursie organiseren.
 - Voor aankondigingen wellicht contact opnemen met Rob Wiewel tel. 079-3413905 onder vermelding van het contact met Taeke. Doorgeven aan Tilly i.v.m. Natuur- en milieu-agenda (zie pag. 35).
 10. Samenwerking met de zusterorganisaties
 - Het bestuur acht samenwerking op 6 punten belangrijk: de Nieuwjaarsreceptie, lezingen, excursies, een gemeenschappelijke Natuur en Milieu-agenda, het internet en natuurbescherming.
 - In natuurbescherming is onze afdeling niet actief, maar stelt al haar waarnemingen daartoe beschikbaar. Zij is ook bereid op aanvraag voor actuele zaken materiaal te verzamelen en eigen materiaal te ordenen als zij daarvoor vrijwilligers kan vinden.
 - Johan Vos informeert naar een toegezegde donatie.
 11. Rondvraag en sluiting
 - Er komt weer een Dag van het Park: medewerkers vragen op de ALV
 - De ALV wordt weer gecombineerd met een boekenbeurs.
 - Volgende bestuursvergadering voorlopig dinsdag 25 november 2008.

5. Verslag van de penningmeester

Hans Bieze

Dit jaar is afgesloten met een winst van € 232,18, voornamelijk doordat een rekening voor het drukken van het kwartaalbericht nog niet is binnengekomen en/of betaald. Deze is alsnog voor 2008 in de begroting opgenomen. Verder vielen de landelijke afdracht en de kosten voor verzending mee.

^a Noot van de secretaris: de consequentie is, dat het verslag van de penningmeester dan nog niet volledig kan zijn. Het voorlopige verslag kan door het bestuur worden goedgekeurd met een machtiging voor het definitieve verslag. Het definitieve verslag van de penningmeester, zoals gepubliceerd in het Kwartaalblad van januari is dan ter beoordeling van de ALV en de kascommissie.

Balans 2007

INKOMSTEN		UITGAVEN	
Saldo 1 januari 2007	€ 1,290.52	Landelijke afdracht	€ 358.00
Contributies	€ 953.00	Drukkosten kwartaalbericht	€ 313.88
Verkoop boeken	€ 430.20	Inkoop boeken	€ 313.53
Verkoop Kwartaalbericht	€ 0.00	Postzegels, briefpapier	€ 49.28
Giften	€ 0.00	Onvoorzien	€ 116.33
Rente	€ 0.00	Saldo 31 december 2007	€ 1,522.70
Totaal	€ 2,673.72		€ 2,673.72

Begroting KNNV Afdeling Zoetermeer 2008

INKOMSTEN		UITGAVEN	
Saldo 1 januari 2008	€ 1,522.70	Landelijke afdracht	€ 468.00
Contributies	€ 1,027.25	Drukkosten kwartaalbericht	€ 550.00
Verkoop boeken	€ 400.00	Inkoop boeken	€ 300.00
Verkoop Kwartaalbericht	€ 0.00	Postzegels, briefpapier	€ 75.00
Giften	€ 0.00	Onvoorzien	€ 100.00
Rente	€ 0.00	Saldo 31 december 2006	€ 1,456.95
Totaal	€ 2,949.95		€ 2,949.95

De laatste donateur heeft opgezegd. Voorstel is, het donateurschap (€5,00) te laten vervallen.

De landelijke afdracht per KNNV-lid zal worden verhoogd van € 17,25 tot € 17,50.
Voor huisgenootleden blijft dat 6,50.

Het afgelopen jaar betaalde een natuurgroep lid € 15,00 en een KNNV-lid € 31,00. Huisgenootleden betaalden in beide gevallen € 10,-.

Op de ALV 2007 (Kwartaalbericht april 2007 nr. 56, blz. 4) is besloten de contributie van KNNV-leden te verhogen tot € 15,00 + 17,25 = € 32,25 en die van huisgenootleden tot € 10,00 + € 6,50 = € 16,50 overeenkomstig de landelijke afdracht. Daarmee wordt het jaarlijkse verlies echter nog niet goedgemaakt. De kleine verhoging van de afdracht is daarin ook niet voorzien. Daarom wordt voorgesteld het lidmaatschap van de natuurgroep, waarover de ALV geen zeggenschap heeft in 2008 te verhogen tot € 17,50 met een korting van € 7,50 voor huisgenootleden. Zij zijn daarmee eigenlijk donateurs geworden.

Het daaropvolgend jaar kan de contributie van natuurgroep leden nog eens worden verhoogd, om het jaarlijkse verlies tot nul te reduceren. Daardoor komt hun bijdrage dicht bij die van de KNNV-leden te liggen, zodat de stap naar een KNNV-lidmaatschap aantrekkelijker wordt.

Aanvulling van de Secretaris

De uitleg in de brief van de Penningmeester die in januari wordt verstuurd is gecompliceerd doordat KNNV-leden automatisch lid zijn van de Natuurgroep en dus een contributie betalen die is samengesteld uit beide contributies. De kleinere bijdrage voor huisgenootleden wordt uitgelegd als een verschillende korting op beide.

Dit stamt uit de tijd dat het aandeel natuurgroep-leden veel groter was dan het aandeel KNNV-leden. Dat is nu omgekeerd. Bovendien is de contributie voor natuurgroep-leden nu verhoogd, terwijl die verhoging niet geldt voor KNNV-leden. Daarom stel ik voor, beide volgend jaar los te koppelen.

De contributie van de Natuurgroep leden is dan € 17.50, de contributie van de KNNV-leden € 15,00 + landelijke afdracht. De kleine verhogingen in landelijke afdracht zouden automatisch moeten zijn. De ALV kan de penningmeester daartoe voor meer jaren machtigen. Om de overblijvende jaarlijkse tekorten aan te vullen moeten de inkomsten nog een kleine stimulans krijgen. Dit kan door het verhogen van de contributie in 2009, maar ook door het werven van giften/subsidies. Dat laatste kost echter een inspanning die het huidige bestuur niet kan leveren.

6. Nieuwe bestuursleden gezocht

Taeke de Jong

Het huidige bestuur is drie jaar geleden aangetreden en heeft de ongeorganiseerde maar enthousiaste Natuurgroep aangevuld met (en deels weer omgevormd tot) een volwaardige KNNV-afdeling. Volgens de regels moet dit jaar een nieuw bestuur worden gekozen. De voorwaarde van de huidige bestuursleden was, dat hun taak tot een minimum beperkt zou blijven. Er is bijvoorbeeld slechts één bestuursvergadering per jaar. Deze is dan ook mede dank zij een niet-lid Ellen Ali-Cohen het toonbeeld van gezelligheid en vermaak, een soort reünie van anarchisten, waarbij ook gewone leden aanschuiven. De secretaris zorgt dat een standaardagenda wordt afgewerkt, de penningmeester zorgt samen met de secretaris voor een balans en begroting, de voorzitter zorgt dat er elk jaar een verplichte ALV en een bestuursvergadering wordt gehouden. De ALV is dan dank zij Annet de Jong een soort feestelijke herhaling van de bestuursvergadering waarbij vorig jaar slechts een enkel gewoon lid zich liet zien.

Het voornaamste motief van de bestuursleden was het instandhouden van het Kwartaalblad, de Planten- en Paddestoelenwerkgroep. Dat motief hebben de huidige bestuursleden nog steeds en zij willen zich daarvoor ook als gewone leden blijven inzetten. Het secretariaat en de financiële administratie zijn nu goed geregeld en zoveel mogelijk geautomatiseerd. De Kwartaalbladen worden volgens een solide schema rondgebracht. Eén gewoon lid bestuurt de Plantenwerkgroep, een ander redigeert het Kwartaalblad. Twee gewone leden verzorgen een website en twee andere gewone leden hebben zich bereid verklaard ook excursies te organiseren. Eén lid heeft in samenwerking met de andere natuurverenigingen een lezing gehouden. Andere mogelijke initiatieven blijven echter liggen.

Wij zijn dus op zoek naar nieuwe bestuursleden die slechts enkele taken overnemen, terwijl de huidige bestuursleden bereid zijn tijdrovende bestaande activiteiten (redactie van het Kwartaalblad, verplicht bezoek aan locale, gewestelijke en landelijke vergaderingen) als lid te blijven vervullen. Zo kan de bestuurstaak beperkt blijven, terwijl meer leden bij de activiteiten betrokken raken. Wij vragen dus alle KNNV-leden om zonder enige verplichting naar de ALV te komen, maar ook om zich af te vragen of zij bereid zijn een taak op zich te nemen.

7. Algemene ledenvergadering (ALV) en boekenbeurs

op 11 maart 2008

Annet de Jong

Hiervoor zijn alle KNNV-leden uitgenodigd. Er is gelegenheid tot uitwisseling van natuurboeken. U kunt interessante boeken meenemen, ervaringen uitwisselen of zelfs aan elkaar verkopen. Boeken van de KNNV-uitgeverij zijn ter inzage aanwezig en voor leden tegen ledenprijs te koop. Nieuwe leden kunnen oude Kwartaalbladen inzien en kopen voor a €2,00 per stuk of een set van alle eerste Kwartaalbladen tot nu toe voor € 75,00 (voor zover de voorraad strekt!). Het is ook een goede gelegenheid elkaar vondsten te laten zien.

Datum: 11 maart 2008
Plaats: Pelschans 41
Tijd: 20.00 uur
Aanwezig zullen zijn: Annet de Jong (voorzitter)
Tilly Kester (vice voorzitter)
Taeke de Jong (secretaris)
Hans Bieze (penningmeester)
Johan Vos (ondersteunend bestuurslid)

Agenda:

1. Opening en vaststellen agenda (2 minuten).
2. Financiële zaken (10 minuten).
 - Goedkeuring kascommissie
 - Goedkeuring begroting 2008
 - Contributieverhoging 2009
 - Machtiging van de Penningmeester voor automatische doorberekening van afdracht.

3. Vertegenwoordiging en verplichtingen naar het Landelijk Bestuur, Gewest en Gemeente met verslaglegging in het kwartaalblad (10 minuten).
 - Landelijk bestuur, 1 x per jaar een zaterdag. (Johan Vos)
 - Gewest West, 4 x per jaar. (Annet de Jong)
 - Gemeentelijk Overleg 4 x per jaar. (Tilly Kester)
 - Groen Zoetermeer, regelmatig. (Vrijwilliger gevraagd)
 - Dag van het Park (Vrijwilligers gevraagd).
4. KNNV afd. Zoetermeer, Natuurgroep, Plantenwerkgroep, Paddestoelenwerkgroep (10 minuten).
 - Gang van zaken kwartaalblad, website enz. inhoudelijk/practisch
 - Natuurgroepleden: word lid van de KNNV!
5. Nieuw bestuur (20 minuten)
6. Rondvraag en sluiting (10 minuten)
7. Presentatie van twee nieuwe KNNV-publicaties in 2007 door de auteurs Lodewijk van Duuren en Taeke de Jong
8. Borrel en Boekenbeurs

8. Blunders in het excursieverslag van 8 september 2007

Lodewijk van Duuren

Even niet opletten tijdens een excursie met Peter van Wely en het is gebeurd, je gooit de boel door elkaar en voor je het weet staat er onzin in het verslag. Dat overkwam mij zelfs driemaal, terwijl je toch kunt bedenken dat een voorjaarskluifzwam wel een heel onverwachte vondst op 8 september is. Hoe het nu wel zit met de paardenbijter en twee paddenstoelensoorten wil ik in dit stukje uitleggen.

Tijdens de excursie is de **witte kluifzwam** gevonden, een algemene soort verwant aan de voorjaarskluifzwam. De laatste paddenstoel is een zeldzame soort uit de duinen die niet in Zoetermeer voorkomt. Het bijzondere van de voorjaarskluifzwam is dat sommige mensen bij het eten ervan een dodelijke vergiftiging kunnen oplopen terwijl die voor anderen gewoon eetbaar is.

De **fijngegordelde melkzwam** komt wél in het Westerpark voor. Het bijzondere is dat deze soort in 2006 voor het eerst in Zoetermeer ontdekt is en nu in 2007 op dezelfde plaats weer is opgekomen. De terugkeer na jarenlange afwezigheid sloeg niet op Zoetermeer, maar op vondsten van Peter in de Horsten.

Tot slot de **paardenbijter**, een libellensoort die relatief laat in het jaar uitvliegt. Vanaf half juli kun je de eerste exemplaren met een gemiddelde van 1 à 2 per dag, met tussenpozen zien vliegen. Maar in de laatste dagen van juli valt er een grote toename te constateren. Dit jaar viel het maximale aantal op één dag in het Westerpark waargenomen op 13 augustus 2007 met 86 exemplaren. Maar het kan nog extremer, op **6 augustus 2006** was het dagtotaal in het Westerpark 139 exemplaren. Dit is het hoogste aantal dat ooit door Peter van Wely op één dag in het Westerpark is waargenomen (en dus niet half juli!). Ik hoop met het rechtzetten (dankzij de hulp van Peter van Wely) van deze blunders de kwaliteit van ons kwartaalblad weer op peil gebracht te hebben.

9. Rectificatie: Schorsmarpissa in plaats van zebraspringspin

Arno van Berge Henegouwen

Het is gebeurd! Een foute determinatie. Het kon niet uitblijven. Ben ik vaak vrijwel zeker van mijn zaak, altijd blijft de mogelijkheid open van een foute interpretatie of determinatie. Gelukkig zijn er kenners bij onze club, die je dan corrigeren en op het rechte pad brengen. Dat is gebeurd met de springspin die in het vorige nummer op ons raamkozijn een zuidelijke boomsprinkhaan zat op te peuzelen (Kwartaalbericht 58: 23). Te gemakkelijk concludeerde ik naar zebraspringspin of harlekijntje (*Salticus scenicus*). Peter van Wely belde mij om te vertellen, dat ik een mannetje van de schorsmarpissa (*Marpissa muscosa*) heb gefotografeerd. En gelijk heeft hij. De zebraspringspin heeft een heel ander uiterlijk. Met een echt zebra-achtig getekend achterlijf. Beide soorten kunnen in de tuin tegen een zon beschenen muur of schutting gevonden worden. Om de lezer later te behoeden voor verwisseling heb ik van beide soorten een afbeelding opgezocht in de spinnenveldgids van Roberts om de verschillen in uiterlijk te laten zien.

Peter bedankt voor de reactie. Zo behoudt ons blad zijn kwaliteit.

Uit: Roberts, 1996

Fig. 2 *Schorsmarpissa*, *Marpissa muscosa*

Uit: Roberts, 1996

Fig. 3 *Zebraspin*, *Salticus scenicus*

Literatuur

Roberts, M.J., 1996. Spiders of Britain & Northern Europe. HarperCollins Publishers, London

BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP

10. De plantenwerkgroep zoekt de grens op

Johan Vos

Zaterdagochtend 15 september 10.00 uur, Tilly. Monique, Fred en de auteur van dit verslagje ontmoetten elkaar bij de kraal. Het zag er niet naar uit dat het een warme dag zou worden, maar toen de zon eenmaal doorbrak, kregen we toch al gauw last van onze te warme jassen. Het doel van deze ochtend, de uitbreiding van de puinstort die er nooit kwam, was snel bereikt. Voor deze strook grond, die de uiterste westgrens van Zoetermeer markeert bestaan allerlei plannen. Een volkstuincomplex, een manege en een camping zouden hier een succesvolle toekomst tegemoet kunnen zien. Op 25 april 2002 bezocht de plantenwerkgroep deze locatie ook al eens (het verslag kunt u nalezen in kwartaalbericht nr. 37, blz. 5-7) en wat toen opviel was de totaal on-Zoetermeerse plantengroei aldaar.

De oorzaak hiervoor moet gezocht worden in de bodemgesteldheid. Vele jaren geleden is de grond hier met een flink zandpakket opgehoogd met als gevolg dat in de randen gradiëntrijke situaties ontstonden die uitmondten in greppels waar regenwater zich verzamelt. Van de lidsteng die we daar aantreffen is bekend dat die verwijst naar kwel ter plekke. Verder veel watermunt, platte en zomprus en zompvergeet-mij nietje. De zandvlakte daarentegen was geel gekleurd door de kleine leeuwentand, aangevuld met inmiddels uitgebloeide hazenpootjes, een soortencombinatie die in Zoetermeer vrij zeldzaam is. Kleine leeuwentand onderscheidt zich van de vertakte leeuwentand (vroeger herfstleeuwentand) door de onvertakte bloeistengels, de geknikte bloemhoofdjes voor de bloei, de meertoppige haren en de randbloemen met de blauwgrijze streep aan de onderkant. Terwijl we naar het natte stuk aan de uiterste westkant liepen vlogen een stuk of tien watersnippen op. In de moerassige zone aangekomen troffen we, naast het in Zoetermeer steeds algemener wordende smal ook weer eens knikkend tandzaad aan.

Wat de dagvlinders betreft is de distelvlinder en een bont zandoogje nog het vermelden waard. De laatste soort heeft een uitstekend jaar achter de rug met waarnemingen van vroeg in het voorjaar tot diep in de herfst op vrijwel alle locaties waar we als plantenwerkgroep actief zijn geweest. Dat ook de paddenstoelentijd zich al weer aandient bleek uit de wasplaten die we in groepjes tegenkwamen. Eenmaal weer terug bij de fietsen viel de prachtig bloeiende zulte op, die in de oever een hoogte van twee meter bereikt. Al met al kunnen we na

deze laatste plantenzoektocht van 2007 weer terugkijken op een boeiend jaar, met tal van (voor Zoetermeer) nieuwe plantensoorten. Ik dank hierbij iedereen voor zijn inbreng.

Slotavond

Op 21 november kwam de plantenwerkgroep voor het laatst in 2007 bijeen. De floristische hoogtepunten van het jaar passeerden in fotovorm de revue en over activiteiten voor het nieuwe jaar werd uitgebreid gefilosofeerd. Het was een gezellige avond en we danken hierbij Tilly en Wim voor hun gastvrijheid. Ook de in 2007 door de plantenwerkgroep verzamelde waarnemingen zijn inmiddels gecontroleerd en aan ons databestand toegevoegd. Gewoontegetrouw levert Wim daarna onze waarnemingen in bij FLORON zodat ze ter zijner tijd in de nationale databank flora en fauna terecht kunnen komen. In het verslag van de landelijke variadag elders in dit blad leest u daar meer over.

Johan Vos

Fig. 4 Fred in actie

Tilly Kester

Fig. 5 Bleek cypergras

Uit de collectie door Tilly gefotografeerde planten kwamen bij het scheiden van de markt nog twee bijzondere vondsten aan het licht, die hierna besproken zullen worden.

Bijzondere vondsten

Bleek cypergras (*Cyperus eragrostis*)

In de groene kreek vond Tilly op 1 september j.l. bleek cypergras. Het gaat om een soort die oorspronkelijk uit subtropisch Amerika afkomstig is en op natte plekken kan worden aangetroffen. Van Rotterdam is bekend dat deze warmteminnaar de laatste jaren steeds vaker wordt waargenomen. Voor Zoetermeer is dit de eerste gedocumenteerde vondst. Bleek cypergras is nauw verwant met knolcyperus (*Cyperus esculentus*) maar onderscheidt zich van deze soort door de stompe driekantige stengels, de zeer dichte hoofdjesachtige deelbloeiwijzen en het ontbreken van de wortelknollen natuurlijk.

Een wel heel bijzondere **paardenstaart** (*Equisetum spec.*). Het gaat om een opvallend forse plant met een vrijwel holle stengel (glanzend groen met glimmend zwarte stengelscheden) die in Oosterheem aan de oevers van het heemkanaal is gevonden. Daar we zelf twijfelen aan onze determinatie (holpijp), hebben we materiaal opgestuurd naar het Nationaal herbarium. We wachten met spanning op de diagnose van Wout Holverda en houden u natuurlijk op de hoogte.

Tilly Kester

Fig. 6 Paardenstaart Oosterheem

Ilonka Wannee

Fig. 7 bloeiend groot hoefblad van de oevers van de Zoetermeerse plas

Johan Zwanenburg, die vorig jaar in opdracht van de gemeente het Prielenbos op zijn plantengroei heeft onderzocht kwam met nog twee interessante aanvullingen op onze eigen waarnemingen.

1. **Kleine egelskop** (*Sparganium erectum*) die volgens Johan vrij massaal in de "Wielewaalplas" groeit. Deze waarneming is louter gebaseerd op vegetatieve kenmerken en, gezien de planten niet meer herkenbaar waren op het moment dat ons de melding bereikte, ook niet meer te bevestigen. Volgend jaar zullen we naar deze soort uitkijken.
2. **Reuzenzwenkgras** (*Festuca gigantea*) in het bos zelf. Ook deze soort is wellicht aan onze aandacht ontsnapt. In 2000 hebben we deze soort eerder aangetroffen, achter de Nicolaaskerk in het zogenaamde Pastoorsbosje in het oude dorp. Ook naar deze soort zullen we komend jaar uitkijken.

En tot slot de vondst van **groot hoefblad** (*Petasites hybridus*) van Annet de Jong aan de Zoetermeerse plas. Geen bijzondere plantensoort maar wel bijzonder is dat ze deze op 11 december 2007 in volle bloei aantrof en mee naar kantoor nam. Het ging om bloeistengels waar de mannelijke bloeiwijzen tot ontwikkeling waren gekomen.

GEZIEN IN ZOETERMEER

11. Meer vogels in de stad: meer kleur aan ons bestaan!

Johan Vos

Stadsvogeldag/Euro Bird Watch in het Buytenpark op 6 oktober 2007

Een zonovergoten Buytenpark op een windstille herfst dag, enthousiaste vogelverhalen van Nico de Haan, een grote verzameling vogelliefhebbers in de tent bij de kraal bijeen, Frank Speel die de woningnood onder boerenzwaluwen hoogst persoonlijk te lijf gaat, grote belangstelling voor het vogeltellen op de telpost en spreekstalmeester Arno van Berge Henegouwen die deze dag goed op dreef is. De combinatie van de Europese vogelteldag (in heel Europa worden op vaste telposten op deze zaterdag de vogels geteld) en het onder de aandacht brengen van de nationale stadsvogelcampagne waar Zoetermeer aan deelneemt pakte gunstig uit.

Ongetwijfeld heeft de locatie, de vaste telpost waar de Zoetermeerse vogelwerkgroep al jaren vogels telt lag op een steenworp afstand, daar aan bijgedragen. Bleef er dan helemaal niets meer te wensen over? Toch wel. Ondanks het feit dat er van alles voor kinderen was georganiseerd lieten zij het massaal afweten?! Ook waren er weinig "nieuwe gezichten" te bespeuren. Als je niet beter wist zou je gedacht kunnen hebben dat op deze

prachtige dag de vogelwerkgroep bijeen was om haar 25 jarig jubileum te vieren. Maar daarvoor moeten we nog even geduld hebben.

Marcel van der Tol geeft hieronder de resultaten van de telling op deze bijzondere dag door.

Telperiode: 7:45-14:00

Weer: Nevelig oplossende bewolking Wind NO 1 => ZO 3

Tellers: Marcel van der Tol, Raymond Natte, Johan Idema, Armand Doornweerd e.v.a.

aalscholver	39	grote bonte specht	1	ekster	1
blauwe reiger	1	boomleeuwerik	10	kauw	31
kolgans	26	veldleeuwerik	221	zwarte kraai	2
gauwe gans	40	graspieper	199	spreeuw	1188
buizerd	2	gele kwikstaart	1	ringmus	24
kievit	118	grote gele kwikstaart	4	vink	86
watersnip	39	witte kwikstaart	3	keep	3
wulp	3	heggenmus	1	groenling	7
kokmeeuw	9	merel	1	putter	4
stormmeeuw	5	kramsvogel	8	sijs	3
zilvermeeuw	1	zanglijster	162	kneu	34
holenduif	2	koperwiek	10	ijsgors	2
houtduif	89	baardmannetje	7	rietgors	8
turkse tortel	6	pimpelmees	1		
halsbandparkiet	1	koolmees	8		

Fig. 8 Waarnemingen Stadsvogeldag/Euro Bird Watch in het Buytenpark op 6 oktober 2007

Vet = Opmerkelijke waarneming (schaarse of zeldzame vogelsoort of hoog aantal)

Totaal: 2411 exemplaren, 43 soorten, 6:15 uren

Opmerking: Uiteraard veel gemist bij deze wind. Ekster en zwarte Kraai straf doorvliegend. Een half uur na de telling nog een boomleeuwerik en een grote gele kwikstaart overvliegend in het park (niet in de totalen opgenomen). In de Grote Polder 2 grote zilverreigers tp. Ook tp:sperwer in gevecht met havik.

Tweede stadsvogelconferentie

Op 8 november 2007 vond de tweede nationale stadsvogelconferentie plaats. dit keer in Amersfoort. Zoetermeer presenteerde zichzelf daar door middel van een stand vol voorlichtingsmateriaal over de stadsvogelcampagne zoals die momenteel in Zoetermeer gevoerd wordt. Ook ging er deze dag een film in première met als titel "ZoeterMeerVogels". Deze promotiefilm (vol goede voornemens) viel bij bezoekers van deze conferentie in de smaak. Ik hoop dat die goede bedoelingen de komende jaren in nog meer daden en initiatieven zullen worden omgezet. Overigens ging de gemeente Meppel er met de nationale stadsvogelprijs 2007 ter waarde van 20.000 Euro vandoor. Dit bedrag moet besteed worden aan een nieuw stadsvogelproject. Meppel kan daarbij rekenen op inhoudelijk advies van Vogelbescherming. Gefeliciteerd!

Tilly Kester

Fig. 9 ZoeterMeervogelteam

12. “Een vogel gezien in Zoetermeer? Geef het door”

In samenwerking met de vogelwerkgroep Zoetermeer en Vogelbescherming Nederland heeft de gemeente Zoetermeer een website gemaakt waarop iedere bewoner wordt uitgenodigd zijn vogelwaarnemingen door te geven. Om deze actie te ondersteunen en het herkennen van de vogels te vergemakkelijken is ook een vogelherkenningskaart samengesteld met de meest voorkomende soorten er op. De kaart is als bijlage in het Zoetermeer Magazine onder alle bewoners verspreid.

Het idee achter deze actie is dat hoe completer ons beeld van de vogelstand in stad en wijk is, hoe beter ingespeeld kan worden op de behoefte van onze stadsvogels. De vogelwaarnemingen kunt u doorgeven via www.zoetermeer.nl/stadsvogels. Vervolgens kiest u: Natuur in Beeld en dan: Stadsvogels. De actie loopt tot eind 2009.

Deze actie past in het streven van de gemeente naar een grote diversiteit aan plant- en diersoorten op haar grondgebied. Dit is dan ook één van de vier thema's van het project duurzaam Zoetermeer. Het doel van deze actie is hieraan een belangrijke bijdrage te leveren.

13. Uit het vogeldagboek van Adri de Groot

Adri de Groot

Donderdag 4 oktober

De eerste palmmot in Nederland. Het is medio september vorig jaar. De precieze datum is niet bekend: 14 september staat er in haar notities, 17 september staat er in de digitale gegevens van de foto. In haar tuin aan de Kaagkade in de Zoetermeerse wijk De Leyens ziet Donate den Hertog een enorm grote vlinder op het vlinderkastje zitten. Ze heeft wat foto's gemaakt en de vlinder in het kastje gezet. Na een paar dagen beweegt het diertje niet meer. Donate kan zich niet herinneren wat ze ermee heeft gedaan. In de periode daarna laat ze de foto's aan diverse mensen zien, maar niemand heeft er een idee van wat voor soort vlinder het kan zijn. Onlangs komt ze via Vogeldagboek met mij in contact en afgelopen maandag vraagt ze of ik de vlinder thuis kan brengen. Ook niet, maar met hulp van een aantal deskundigen komen we er snel achter:

dit is een palmmot, *Paysandisia archon*, uit de familie Castniidae. De oranje achtervleugels kan je door de voorvleugels zien doorschemeren.

Voor zover (bij instanties) bekend is dit de eerste waarneming van deze Zuid-Amerikaanse palmmot in ons land. Het van oorsprong in het midden van Zuid-Amerika voorkomende insect is een enorme mot met een spanwijdte van maar liefst zo'n 9 à 11 centimeter! Het is geen vlinder maar een mot die overdag vliegt. Zoals zijn naam palmmot al zegt, is de waardplant van de *Paysandisia archon* de palmboom. Sinds de mot in het midden van de jaren negentig via transporten uit Zuid-Amerika in Europa (Frankrijk) terecht is gekomen, heeft hij zich snel verspreid naar vooral Spanje en ook Italië waar de larven grote schade aan palmbomen hebben aangericht.

De European and Mediterranean Plant Protection Organization (EPPO) heeft de palmmot dan ook op de Action List geplaatst. Voor zover bekend komen de larven van deze mot alleen maar voor op palmbomen. En zolang die nog niet langs de Noordzeekust staan, hoeven wij er niet veel van te vrezen.

Donate den Hertog

Fig. 10 Palmmot

Adri de Groot

Fig. 11 Waterral vandaag langs de Zoetermeerse Plas

Vrijdag 19 oktober

Vandaag wat door het Zoetermeerse/Zoeterwoudse Noord-Aagebied gefietst. Hoe mooi en rustig zal het hier geweest zijn toen er nog minder mensen in het gebied vertoefden. Hopelijk zal de (recreatieve) druk niet toenemen zodat ook in de toekomst van de natuur te genieten valt. Het "genieten" kan ik moeilijk onder woorden brengen. Het is de rust, het gekreun van bomen, de roepende vogeltjes, onbekende geluidjes. Een late libelle, wat zwammetjes, mos op de boomstammen. Vanmorgen gepraat tegen een winterkoning in de Noord-Aa. Het vogeltje luisterde even naar me - kon ik mooi een foto maken! - en vloog toen pas weg. Daar roept een waterral. Niet de luide en bekende biggenkreet, maar een doorlopend en heel lang volgehouden "kiep, kiep". Voorzichtig op het geluid afgegaan, uiteraard aan de rand van een rietveld, en daar op mijn onmisbare "matje" gaan zitten. Het was een rustig plekje, weinig voorbijgangers, dus was het volop genieten. En de ral maar zachtjes roepen. Het duurde een dik half uur voordat hij/zij zich liet zien. Eventjes. Het licht was vandaag niet best, maar de vogel staat, al roepende, in volle glorie op de plaat!

Op de Zoetermeerse Plas zwom een brilduiker, een man nog in de rui.

Het was mijn eerste waarneming van een brilduiker dit winterseizoen van afstand. Tureluur langs de rand van de Zoetermeerse Plas. Daar zwommen ook zes dodaarzen, twee in het Prielenbos.

Dinsdag 23 oktober

Vandaag zegende de hemel ons opnieuw met veel blauw, de straffe oostenwind maakte er een echte 'Hollandse' dag van.

Wat in de omgeving rondgetoerd. In de polders erg veel foeragerende vogels zoals wulpen, goudplevieren, spreeuwen, Kieviten, meeuwen, en trekkers als kramvogels en veldleeuweriken.

Toen ik weer eenmaal thuis was, heb ik me voornamelijk beziggehouden met zwammen. Niet dat ik bijzondere soorten najaag, maar ontdek je iets zeldzaams in de natuur, dan geeft dat toch altijd een extra spannend gevoel. Zoals onlangs met de zeldzame harsslakzwam bij de Meeslouwerplas. Op 10 oktober was ik in het Buytenpark paddenstoelen aan het fotograferen. Echtgenote Nelly (achteraf best trots!) hielp me een handje

door te zoeken tussen de vele boomstronken. Ze wees me op zwammetjes die ik ter plekke als koraalzwammen herkende en later thuis "determineerde" als rechte koraalzwam (Vogeldagboek 12 oktober).

Afgelopen weekend schreef lezeres en paddenstoelenkenner Jeannette Teunissen me dat afgaande op de foto, het waarschijnlijk geen rechte koraalzwammen waren maar de tot nog toe slechts op enkele plekken in Nederland waargenomen kroontjesknotszwam! Ze verwees daarbij naar een publicatie van de Nederlandse Mycologische Vereniging (klik op Bijzondere Waarnemingen en daarna op Naar de meest recente waarnemingen).

Toen ik daar de foto's zag, verdrong de schaamte voor mijn onkunde zich met een "feestelijk" gevoel van: hé, je hebt bijzondere zwammen gefotografeerd! (Trouwens, een voor mij onbekend persoon heeft dat ook gedaan, ik heb hem nog op de "koraalzwammen" gewezen). Maandag ben ik nog eens in het Buytenpark wezen kijken, maar de zwammetjes waren verdwenen. Inmiddels heeft bioloog/mycoloog Hans Adema van Naturalis bevestigd dat het om kroontjesknotszwammen gaat. Het is een soort die niet verwant is met koraalzwammen maar er wel op lijkt.

Fig. 12 Kroontjesknotszwam

Fig. 13 Dodaars

Adri de Groot

Derde vindplaats van de kroontjesknotszwam (*Artomyces pyxidatus*) in ons land: het Buytenpark in Zoetermeer. Valkenswaard had in 2004 de primeur vóór het Horsterwold in Zeewolde. Verouderde namen zijn *Clavicornia pyxidata* en vertakt kroonknotsje. De kroontjesknotszwam (*Artomyces pyxidatus*) is ook zeldzaam in de ons omringende landen.

Zaterdag 27 oktober

Prielenbosdodaarsje. Ze behoren tot de grappigste vogeltjes die je overal op plassen en meren kan zien en horen: de dodaars. Zijn naam dankt hij op de pluk (dod) donsachtige veren op zijn achterste (aars). Zijn vroegere bijnaam hagelzakje was minder leuk: in zijn gestroopte huid bewaarden jagers hun kogels. Dodaarzen zijn best schuwe vogels; je kan ze niet makkelijk benaderen. Op afstand kan je ze goed bekijken. Zeker in de komende maanden, als ze zich in groepen van soms tientallen soortgenoten op plassen en aan de kust verzamelen. Zodra een dodaars zich betrappt weet, duikt hij snel onder en weg is hij. Of je ziet hem ver(der) weg bovenkomen, of je ziet hem niet meer. Zijn geheime wapen is terug te zwemmen naar de kant en daar onder water tussen de begroeiing te kruipen. Dan zit zo'n vogeltje soms vlak voor je voeten zonder dat je het weet! Als je bij een plasje komt en je hoort tussen riet en biezen geplons, dan zijn daar eenden of meerkoeten aan het foerageren. Die zijn niet zo voorzichtig. Ook als je tussen de stengels door kringen in het water ziet, zijn er ganzen of eenden bezig. Dodaarzen hoor je niet. Ze duiken geruisloos naar beneden. Ze maken ook geen kringen. Als je goed oplet, zie je dat ze vlak voor het onder water gaan, hun lijfje smaller maken zodat ze rimpelloos en geluidloos omlaag glijden.

Ook al omdat dodaarzen vaak stilletjes tegen de waterkant foerageren, verraden ze zich nauwelijks. Als ze aan het spelen zijn, of in de broedtijd, kan je ze wel van verre horen. Hun roep is wat bibberend. Hun baltsroep is een aaneenschakeling van explosieve geluiden, die het meest doen denken aan paardengehinnik en de lach van een groene specht. Een boeiend beestje!

Nog wat waarnemingen van korte uitstapjes. Vrijdagmiddag Benthuiserplas 3 dodaarzen, 2 roepende waterrallen, meer dan 110 nijlganzen, 55 grauwe ganzen, 8 scholeksters en nog veel meer...

Vrijdag 2 november

Woensdag liep langs de Benthuizer Plas een waterral voorbij een watersnip. De snip kent de reputatie van de ral en nam ter verdediging een dreigende houding aan.

Natuurlijk, met zonnig weer zouden de foto's beter geweest zijn.

Ik moest allerlei cameratrucs toepassen (hoge ISO, sterke onderbelichting) om redelijk scherpe foto's te krijgen.

Vooraf die GGK (grote gele kwikstaart) wipt doorlopend met zijn lange staart en met trage sluitertijden levert dat problemen op.

De ral is een rusteloos beest dat zich niet vaak buiten de rietkraag waagt en dan heel schichtig is.

Waterrallen zijn trouwens echte rietrovers. Met hun lange snavels doden ze soms ander vogels (en eten die uiteraard op). Zelf heb ik op slaapplaatsen van spreeuwen de doodskreten gehoord als een ral ze uit het riet plukte. Diverse vogelringers hebben mij verteld dat als er waterrallen in de buurt zijn, ze de gevangen vogels snel uit de netten moeten halen, anders zijn rallen ze voor.

Grote gele kwikstaarten komen 's zomers sporadisch in Nederland voor. Het zijn vogels die broeden langs beken en 'rotsige' rivieren. 's Winters kan je ze in ons land best regelmatig tegenkomen, langs plasjes, vijvers en op platte daken, zeker als daar wat water op staat.

Fig. 14 Grote gele kwikstaart

Adri de Groot

Fig. 15 Kleine zwanen vanmorgen in Benthuizen. Op de achtergrond de Zoetermeerse wijk Noordhove

Donderdag 8 november

Ja, het gaat nu hard. Wind en regen: de bladeren gaan winterslapen. Overal zie je vogels, vooral kraaiachtigen, tussen de bladeren zoeken naar voedsel. In het Westerpark vlogen eksters en gaaien met gevulde snavels rond; ze verstoppen vruchten op plekje die ze (blijkt uit onderzoek) soms na een jaar nog weten te vinden. Ik ben jaloers op hun geheugen: als ik zelf iets verstop, weet ik een tijdje later al niet meer waar! Kleine zwanen zie je nu steeds meer in de polders. Er zijn dit jaar heel weinig bietenakkers (voedzaam), de vogels foerageren al op gras.

Maandag 12 november

In het Prielenbos was het erg stil, heerlijk stil! Slechts wat mezen, het geroep van een groene specht en het hakwerk van grote bonte spechten. In de buurt van de kijkhut lag een hoopje veren: overblijfselen van een waterral. Alleen maar veertjes gezien, van karkas, snavel of poten geen spoor. Mogelijk dat de rover (dat moet toch een grote geweest zijn want een ral pak je niet zo maar), de resten meegesleept heeft naar een rustig plekje. Of dat een mens ze meegenomen heeft.

Fig. 16 Een paar karakteristieke veren van de waterral mee naar huis genomen.

Fig. 17 3 nonnetjes

Adri de Groot

Dinsdag 13 november

Gisteren vergeten te melden: Prielbos 3 houtsnippen die van mij schrokken en ik van hen! Een van de vogels ging even op het snipperpad zitten, eindelijk eens goed kunnen bekijken. Heel kort maar, want ze zijn zo schuw dat ze al wegvliegen als je neusvleugels trillen...

Maandag 17 december

In het weekend zaten er drie nonnetjes in het Buytenpark.

De twee fraaie mannetjes en het vrouwtje vlogen steeds op als er wandelaars langskwamen.

Maandag 24 december

Zo feeëriek als zaterdag zie je het niet vaak in je leven.

Licht besneeuwd, rijk berijpt, stralende zon, echt een sprookje. Sprakeloos mooi. Helaas kon ik maar kort naar buiten: heb nog nooit zo veel fotograferende mensen gezien!

Twee grote zee-eenden op de Zoetermeerse Plas gezien. Zo nu en dan dwalen deze in Noord-Europa broedende eenden af naar een binnenwater. Op de plas vanmorgen 21 dodaarzen en 3 mannen en 5 vrouwen brilduikers gezien.

In de Zoetermeersche Meerpolder 138 (133 adult en 5 juveniel) kleine zwanen.

Fig. 18 Grote zee-eenden op de Zoetermeerse plas

Fig. 19 Goudhaantje

Adri de Groot

Donderdag 27 december

Het was vandaag een erg donkere dag na kerst. Mijn fietsverlichting ging rond 2 uur spontaan branden om me bij te lichten in het Zoetermeerse Noord-Aagebied...

Overall staartmezen, een handvol goudhaantjes, boomkruipers, vinken, sijzen, merels, gaaien, eksters, roodborstjes, kool- en pimpelmezen en winterkoninkjes. In het stille Prielbos de gebruikelijke grote bonte spechten, twee sperwermannen en een buizerd.

Maandag 31 december

Hoe dichterbij de begroeiing is hoe vaker je zijn wekkertje hoort.

Tjèk, tjèk, tjèk, klinkt het dan, met pauzes regelmatig herhaald.

Als hij je ziet of hoort en alarm slaat, dan ratelt hij aan een stuk door tjèrrrrrrrrrr. Net zoals zijn roep is de welluidende zang van een winterkoning onmiskenbaar. Het is een talrijk voorkomende vogel, vaker te horen dan te zien. Hij kruipt graag tussen dode takken, dichte bosjes en zoekt voedsel tussen oude boomstammen. In het Buytenpark liggen die volop en daar hoorde ik op 19 december de koning scharrelen. Me verdekt opgesteld en een hele tijd het vogeltje gevolgd terwijl hij tussen de oude stronken naar voedsel zocht. De meeste tijd zag je hem niet, maar bewoog ergens een takje waar hij naar eten speurde, zag je wat sprietjes trillen of spiedde hij even voorzichtig de omgeving af.

Adri de Groot

Fig. 20 Winterkoninkje met rups van de agaathvlinder

Ongetwijfeld vond hij links en rechts kleine insecten, en toen had hij een vette rups! De rups van een agaathvlinder, feilloos vanaf de foto gedetermineerd door (nacht)vlinderexpert Jeroen Voogd.^a Voor zo'n klein vogeltje was het een hele hijs de rups klein te krijgen, maar met flink wat gooi- en hakwerk verdween agaath toch nog vrij snel in het keelgat. Even uitbuiken en hup, daar duikt het winterkoninkje opnieuw tussen de stammen. In strenge winters, als er weinig of geen insecten te vinden zijn, kan er onder deze standvogeltjes (die niet trekken) grote sterfte optreden. Echt winterhard zijn winterkoningen niet! Bij gelegenheid zal ik eens schrijven hoe deze mini-vogel aan de titel 'koning' komt.

14. "Bijzondere" paddestoelenwaarnemingen in 2007

Peter van Wely en Sinie de Jonge

Vernèdepark

Omdat ik er van overtuigd was, dat we op 19 oktober een bijzondere paddestoel hadden gevonden, heb ik de zwam in de koelkast bewaard. Het bleek de bedreigde zadelkluiwzwam te zijn!

Verder troffen we dit jaar enorme bundels van de goudvlies- en de schubbe bundelzwam aan; zo mooi hebben wij ze nog nooit gevonden.

Middenberm Spectrumsingel

In de middenberm op de Spectrumsingel staan alleen grote populieren. Dit jaar was het daar in mycologisch opzicht weer een groot feest, mede dankzij goed overleg met de groenbeheerder waren er dit jaar vele soorten te bewonderen. Enorme populiermelkzwammen met hoeden van wel 30 cm doorsnee stonden in heksenkringen te pronken. Honderden zilveren ridderzwammen, met alle kleurvarianties die je maar kan bedenken. Verder stonden er radijs- en tweekleurige vaalhoeden, gewone krulzomen, de populiervezelkop en de siersteelgordijnzwam. De laatste soort vormt mycorrhiza met de populieren. En als klap op de vuurpijl rode boleten, een nieuwe soort voor dit gebied.

Westerpark

Hier troffen we tientallen mooi ontwikkelde gegordelde gordijnzwammen aan en tot onze verrassing dit jaar onder de hazelaar 200 exemplaren van de vuurmelkzwam. Vermeldenswaardig is dat we in 2004 op een andere vindplaats in dit park, onder de haagbeuk meer dan 300 exemplaren van de haagbeukmelkzwam vonden, terwijl we in dat jaar vrijwel geen vuurmelkzwammen aantroffen.

Ook de bleke wilgengordijnzwam; deze soort vormt mycorrhiza met de schietwilg, de zeldzame essenzwam en de toefige labyrintzwam hebben we dit jaar weer in het park aangetroffen. De koperrode gordijnzwam daarentegen was nieuw voor dit gebied. De vaaggegordelde melkzwam vormt mycorrhiza met de grauwe abeel. De elzenkrulzoom vonden we onder de zwarte els en mega grote exemplaren van de gewone krulzoom troffen we onder de grauwe abeel aan. Verdere mooie vondsten waren: het stobbezwammetje en het kraagmosklokje.

^a <http://www.butterflies-moths.com/index.html>

Buytenpark

In dit park hebben we dit jaar "supervondsten" gedaan.

Het bundelmosklokje wilden we eerst proeven, maar omdat deze naar meel rook hebben we daar maar vanaf gezien omdat deze soort dezelfde dodelijk giftige stof bevat als de groene knolamaniet.

De populierenleemhoed is een zeldzame soort die in grote aantallen op een liggende boomstam stond. Verder vonden we een grote groep stobbezwanmetjes, een prachtige pronkhertezwam, fluweelhertezwammen en de knolvoethertezwam. De laatste soort is redelijk bijzonder in Zoetermeer. Het absolute hoogtepunt dit jaar was echter de bloedende champignonparasol! Deze kwetsbare soort doet zijn naam alle eer aan, omdat hij gaat bloeden als je hem aanraakt, vooral bij de lamellen. De schubbig oesterzwam was volkomen wit en schubbig, wat je kon zien aan de korreltjes aarde die op de hoed lagen. Op het parkeerterrein bij Snowworld zagen we prachtige donzige melkzwammen, een met berken mycorhiza vormende soort. Dat paddestoelen "vindingrijk" zijn bleek wel uit het feit dat de donzige melkzwammen de gaten in de grasbetontegels onder de berken hadden weten te vinden. Ze reageren niet op zonlicht maar blijktbaar wel op openingen in de stenen.

Prielenbos

Aan de buitenkant van het prielenbos hebben wij een enorme groep schubbig bundelzwammen waargenomen. De zwammen stonden onder schietwilgen en droegen hoeden waarvan de grootste een doorsnee had van 28 cm! Nog nooit eerder hebben we zulke grote exemplaren waargenomen.

De lijst overziend lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat de symbionten (soorten die via hun mycorhiza in symbiose leven met allerlei bomen en struiken) langzaam terrein winnen.

Fig. 21 Bloedende champignonparasol buitenpark

Fig. 22 Bundelmosklokje Buytenpark

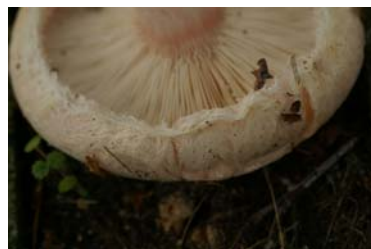

Fig. 23 Donzige melkzwam

Fig. 24 Gegordelde gordijnzwam

Fig. 25 Goudvlies bundelzwam Vernèdepark

Fig. 26 Kroontjesknotszwam

Fig. 27 Populierleemhoed

Fig. 28 Rode boleet Spectrumsingel

Sinie de Jonge
Fig. 29 Zadelkluiszwam Vernèdepark

15. Driehoeksmosselen in de Zoetermeerse plas

Johan Vos

Bij de jaarlijks terugkerende schoonmaakactie van de Zoetermeerse plas op zondag 14 oktober j.l. brachten duikers traditiegetrouw weer de gebruikelijke troep op de kant. Opvallend was dat het een en ander geheel begroeid was met driehoeksmosselen. (zie Fig. 30)

Fig. 30 Driehoeksmosselen uit de Zoetermeerse Plas

De driehoeksmossel (*Dreissena polymorpha*) is een zoetwatermossel die oorspronkelijk afkomstig is uit zuid-oost Rusland. Via meren, verbindingskanalen en rivieren heeft de soort in de negentiende eeuw west Europa weten te koloniseren. De oudste Nederlandse waarnemingen stammen uit 1826, toen de soort zowel bij Waardenberg als in het Haarlemmermeer is aangetroffen. Tegenwoordig komt de soort in Nederland algemeen voor, vooral in het IJsselmeer. Driehoeksmosselen zetten zich vast op een vaste ondergrond en voeden zich door plankton uit het water te filteren. Door het vaak massale voorkomen kunnen zij een belangrijke bijdrage leveren aan het zuiveren van het water in meren en plassen. Ook de hoeveelheid blauwalgen zou bij een grote driehoeksmosselbezetting van de bodem binnen de perken kunnen blijven. In Nieuwersluis wordt momenteel uitgebreid geëxperimenteerd met driehoeksmosselen om zwembadwater van blauwalgen te ontdoen. De mosselen zijn daar onlangs uitgezet in het 1,5 hectare grote natuurbad "Zwemlust". Het gaat om een proef waarbij de mosselen in het zwembad blijven.

Rest nog de vraag hoeveel driehoeksmosselen in de Zoetermeerse plas aanwezig zijn en wat het effect is op de (zwem)waterkwaliteit van de plas. De Zoetermeerse plas is het enige water bij Zoetermeer dat door het hoogheemraadschap van Rijnland in opdracht van Europa (**Kader Richtlijn Water**) tot zogenaamd waterlichaam is verheven. Voor waterlichamen geldt dat daar in 2015 een "Goede Ecologische Toestand" moet zijn ontstaan. Om dit te bereiken heeft Rijnland een aantal (her)inrichtingsmaatregelen voorgesteld, met name aan de noord/westoevers van de plas. Om het effect van deze maatregelen op het ecologisch functioneren van de plas te kunnen inschatten ontbreken mijns inziens nog de nodige gegevens. Hoe de in het Waterplan omschreven "nierfunctie" van deze plas precies werkt en welke rol driehoeksmosselen daarbij spelen is nog lang niet duidelijk. En wat het ecologisch functioneren betreft moet niet vergeten worden dat driehoeksmosselen een belangrijke voedselbron zijn voor tal van (duik)eeëndensoorten. Zie voor meer informatie over de driehoeksmossel het artikel van Lodewijk van Duuren in kwartaalbericht nr. 41, blz. 16 – 17.

16. Natuurobservaties uit Meerzicht

Arno van Berge Henegouwen

Een ontdekking

Graag wil ik aandacht besteden aan de zoogdieren in mijn tuin. Wij hebben wel eens egels in de achtertuin slapend in een door mijn vrouw gekleed onderkomen. Een keer heeft het zelfs als kraamkamer gediend. Na een paar weken waren de drie jongen zo groot gegroeid dat het gezin niet meer in het huis paste. Moeder hield zich in de open lucht op vlak bij het egelhuis.

Een paar weken terug kwam onze kat Sam thuis met een muis. Ik moest opschieten, want het spel met de muis liep op zijn einde en dan zou een determinatie niet meer mogelijk zijn. Maar gelukkig, de muis werd - al dood - even alleen gelaten. Dat maakte dat ik kon zien, dat het om een bosmuis ging. Rond ons oude huis even verderop zagen we vroeger regelmatig muizen. Altijd bosmuis. Ook in huis zagen wij tot nu alleen bosmuizen. In de dichte ondergroei van de voortuin horen we geregeld muizen roepen. Sam brengt

ze wel eens mee en dan zien we dat het meestal bosspitsmuizen en de laatste jaren ook huisspitsmuizen zijn, maar soms ook echte muizen. Dat zal onze buurman met zijn kort gemaaide grasdek niet vaak meemaken.

Ik ben trots op onze tuin. Naar aanleiding van de stukjes erover kreeg ik een paar maanden terug een mailtje van iemand uit de buurt die mij bijna, klein, deed wegkruipen in ons inmiddels verlaten egelhuis. Met wat googelen had iemand mijn werkmail gevonden. En het leek de afzender wel leuk om even contact op te nemen naar aanleiding van mijn vorige stukje in het KNNV-blad over de maretak op onze appelboom. Wat volgde was een verhaal over een tuin die misschien wel de Zoetermeerse Hortus genoemd mag worden. Of Tweede Heemtuin. Ik heb het geluk dat dit paradijsje in de wijk ligt waardoor ik de titel van de rubriek heb kunnen handhaven. Afzenders zouden het wel erg leuk vinden om als 'maretakkenkwekers' onder elkaar wat ervaringen uit te wisselen. Zo schreven zij.

Het ps bevatte nog een mededeling over een waterral in het riet langs het water in de achtertuin. Met in gedachte de oprichting van het mogelijk eerste Druidengezelschap in ons dorp werd ik op een zaterdagmiddag ontvangen aan het Leiwater. Eerst maar even de tuin in. Mijn ogen vielen open van verbazing. Op appels, maar ook op drechts krentenboompje groeiden maretakken van een formaat waarbij de twee die onze appel sieren volledig in het niet vallen. Een eenvoudige bewatering met water dat afkomstig is van het dak voedt een aantal kleine vijvers. Langs en in dit water groeien en bloeien straks in het voorjaar de kostelijkste orchideeën en andere heerlijkheden. En passant werd mij verteld, dat in de houtstapel naast het huis een bunzing huist! Ik viel bijna om van verbazing. In de voortuin zag ik naaldhout waaronder vele soorten paddenstoelen opkomen. Om maar te zwijgen van de goudhanen en vuurgoudhanen die er hun voedsel zoeken. Toen we aan de thee zaten vloog er zomaar een sperwer door de tuin.

Er bleef niet veel over van mijn kleine paradijsje aan het Scheveningsebos. Op de grote gele kwikstaart na dan, want die kenden ze niet uit hun tuin. Maar dat zal wel veranderen straks nu ik ze erop gewezen heb. Al gauw begon ik te beseffen wat een heerlijkheid hier ligt. Het moet wel een tuin zijn waar veel te zien is, want het ligt aan het doodlopende eind van een groene long die langs de tramlijn van het Westerpark tot aan het winkelcentrum Meerzicht reikt. Ik zag in gedachten de bunzing al zijn dagelijkse gang maken onder langs de spoordijk naar het Westerpark en ik zag het ijsvogeltje hier omkeren tijdens zijn strooptochten langs de wateren van Zoetermeer. Het einde van de sloot achter het huis verbreedt zich om dood te eindigen tegen de Meerzichtlaan. Dit is de plek waar al enkele jaren in de nazomer vele kraakeenden verblijven. Naar mijn weten de enige plek in de stad en wijde omgeving waar zij dat jaarlijks doen, etend van het vele kroos, dat zich hier verzamelt door de wind.

In de kerstvakantie lieten wij op onze beurt onze tuin zien. Ik vertelde van de klimopbremraap in onze voortuin. "Daar hebben wij er tientallen van tegen ons huis."

Fig. 31 Kat en muis

Arno van Berge Henegouwen
Fig. 32 Maretak

17. Vleermuizen waargenomen bij kassen

Erik Korsten

Bij vleermuisonderzoek heb ik in Noord-Brabant (omgeving Vlijmen) en Zuid-Holland (omgeving Zoetermeer) boven waterreservoirs foeragerende watervleermuizen waargenomen en wellicht ook meervleermuizen. Het gaat dan om reservoirs voor regenwater van 's nachts niet verlichte kassen. Deze reservoirs waren gemaakt van met kunststof doeken bedekte aarden wallen. Meestal ging het maar om 1 watervleermuis per reservoir, in enkele gevallen om meerdere dieren. Het oppervlakte van de reservoirs varieerde tussen 1600 en 3000 m². Wie heeft dit ooit eerder waargenomen? Zijn er locaties bekend waarin dergelijke reservoirs een belangrijk aandeel van het foerageergebied vormen?

BUITEN DE VERENIGING

18. Het geschiedenisboek over de leermeesters van de natuur

Taeke de Jong

Lodewijk van Duuren kende ik als auteur en beheerder van Biobase^a, het formidabele CBS-register van al wat leeft in ons land en zijn website Natuurcijfers^b. Het duurde even voordat ik besepte dat hij bij mij in de buurt woont en lid is van onze KNNV afdeling Zoetermeer. Sindsdien zag ik steeds meer publicaties met zijn naam verschijnen^c, waaronder zelfs een hoofdstuk in een van de edities van de Heukels' flora^d. In het afgelopen kwartaal verscheen echter een prachtig geschiedenisboek over de leermeesters van de natuur zoals Heimans en Thijsse, hun voorgangers en opvolgers^e. Hier zou men Lodewijk niet als auteur verwachten, maar ook op dit terrein bleek hij onmisbaar. Voor ik meer in het algemeen een indruk geef van dit boek wil ik uitleggen waarom het niet verwonderlijk is dat Lodewijk nu ook geschiedenis schrijft.

Lodewijk schrijft trouw in ons Kwartaalblad over weekdieren en over de excursies van Peter van Wely die hij organiseerde. Zijn nauwgezette en gedocumenteerde bijdragen worden kennelijk ook zeer op prijs gesteld door grote auteurs als Van der Meijden, Weeda, Schaminée, maar in dit Kwartaalblad maakt men kennis met zijn bescheidenheid. Op het gebied van de nauwkeurigheid en veldkennis erkent hij met grote waardering Peter van Wely als zijn meerdere. Als redacteur van dit blad ben ook ik regelmatig door Peter terecht gewezen. Soms deugden zelfs mijn rectificaties niet. Zo volgden er wel eens rectificaties op rectificaties. Peter *lijdt* echt onder onnauwkeurigheid: een rectificatie is een lapmiddel, het kwaad is dan immers al geschied. Lodewijk en ik waarderen dat. Toen Lodewijk mij zijn nieuwe boek toonde verzuchtte hij: "Wat is het toch jammer dat Peter van Wely niet méér gepubliceerd heeft, dan had hij stellig ook in dit boek een plaats gekregen."

^a Duuren, L. van (1997) *Biobase 1997; Register biodiversiteit CBS* ('s-Gravenhage) CBS

^b <http://www.natuurcijfers.nl/>

^c Plate, C.R.; Liefwaard, R.; Duuren, L. van (1992) *Veranderingen in de Nederlandse flora op basis van de Standaardlijst 1990* (j) *Gorteria* 18: 21-29

Weeda, E.J.; Schaminée, J.H.J.; Duuren, L. van (2000) *Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland. Deel 1. Wateren, moerassen en natte heiden* (Utrecht) KNNV Uitgeverij

Weeda, E.J.; Duuren, L. van; Hennekens, S.M.; Hoegen, A.C.; Jansen, A.J.M. (2000) *Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland. Deel 2. Graslanden, zomen en droge heiden*. (Utrecht) KNNV Uitgeverij

Weeda, E.J.; Schaminée, J.H.J.; Duuren, L. van (2003) *Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland. Deel 3*. (Utrecht) KNNV Uitgeverij

Duuren, L. van; et al. (2003) *Natuurcompendium 2003 - Natuur in cijfers* (Voorburg) CBS

Duuren, L. van (CBS); (MNP), G.J. Eggink; (DLO), J. Kalkhoven; (MNP), J. Noteboom; (CBS), A.J. van Strien; (MNP), R. Wortelboer (2003) *Natuurcompendium 2003* (Utrecht) KNNV uitgeverij

^d Meijden, R. van der [ed.] (1996) *Heukels' Flora van Nederland* (Groningen) Wolters-Noordhoff

^e Coesèl, Marga; Schaminée, Joop; Duuren, Lodewijk (2007) *De natuur als bondgenoot De wereld van Heimans en Thijsse in historisch perspectief* (Zeist) KNNV Uitgeverij

Taeke de Jong

Fig. 33 Lodewijk van Duuren met het boek

Fig. 34 Eerste drukken van de zesdelige reeks Van vlinders, bloemen en vogels (1894-1901)

Het boek heet 'De natuur als bondgenoot; De wereld van Heimans en Thijsse in historisch perspectief.' en is uitgegeven bij de KNNV Uitgeverij. Ik weet niet hoe terecht het is, dat Van Duuren als laatste auteur genoemd staat, maar in alles herken ik zijn liefde voor nauwgezette documentatie, ook in de vorm van beelden. Op zijn minst heeft hij die liefde bij de andere auteurs aangewakkerd.

Hij is zelf een echte verzamelaar en ik weet bijvoorbeeld dat hij over een prachtige verzameling prentbriefkaarten en bijbehorende database van illustratoren beschikt. Het boek is dan ook verlucht met beelden van alle Nederlandse natuurpublicaties die ooit van belang zijn geweest, soms zelfs met het kaff van verschillende drukken die de tijdgeest weergeven en, passant, de tijdloosheid van hun inhoud (zie Fig. 35 en Fig. 34). Het geheim is waarschijnlijk de prachtige bibliotheek van de Heimans en Thijsse Stichting. Het boek is bijna een catalogus van die bibliotheek. Daarin moet de eerste auteur Marga Coesèl door haar proefschrift^a en wat daarop volgde meer dan iemand anders thuis zijn. Dit boek is stellig een kroon op haar werk. Dat Joop Schaminée naast zijn indrukwekkende botanische en ecologische productie ook nog eens tijd heeft gevonden voor geschiedschrijving toont zijn veelzijdigheid.

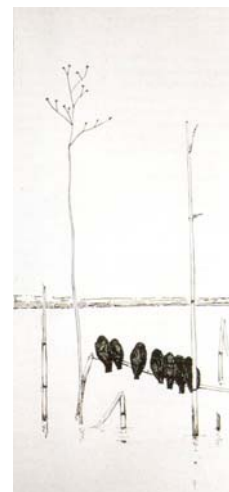
Coesèl, Marga; Schaminée, Joop; Duuren, Lodewijk (2007)

Fig. 35 Door het rietland tweede druk 1903, vierde druk 1923, vijfde druk 1955; zie Fig. 34 voor eerste druk

De Levende Natuur (2) 1

Fig. 36 Lenteklokje door E. Heimans 1897

De Levende Natuur (15)

Fig. 37 Spreeuwen door Jac. P. Thijsse 1910

^a Coesèl, M. (1993) Zinkvioltjes en zoetwaterwieren. J. Heimans (1889-1978). *Natuurstudie en natuurbescherming in Nederland*. (Hilversum) Verloren. Proefschrift Universiteit van Amsterdam

Meer dan enig ander boek over de natuurbeweging^a heeft dit boek mij duidelijk gemaakt hoe belangrijk illustraties in haar ontwikkeling zijn geweest, niet in de laatste plaats die van Heimans en Thijsse zelf (zie Fig. 36, Fig. 37). Het zelf met geduld tekenen bevordert de opmerkingsgave en verraadt een fascinatie die door de tekening bij de lezer wordt aangestoken. In ons blad is dat herhaaldelijk bewezen door de tekeningen van Ben Prins en Marianne Ketting. Het is opmerkelijk dat in het begin van de vorige eeuw al zoveel in kleur verscheen. Het aantal foto's van personen is beperkt gebleven ten gunste van boekomslagen. De nadruk ligt daardoor minder op persoonlijke herinneringen en meer op terugzoekbare publicaties.

Illustraties wekken belangstelling en helpen bij het navigeren door een veelheid van onderwerpen. Zo herken ik in dit boek telkens het kaft van boeken uit mijn bibliotheek waarvan de context mij altijd ontging. Daarin voorziet dit boek der boeken doeltreffend met 50 essays over auteurs en bewegingen waarvan iedereen de naam wel eens gehoord heeft, maar die ik verder nooit kon 'plaatsen'. Zo ben ik al jaren in het bezit van een facsimile van de 'Flora van Oudemans' (ca. 1860) die ik ook al eens aan Johan Vos kado gedaan heb. Maar wie was die Oudemans? Wat was zijn betekenis voor de natuurbeweging die na die tijd op gang kwam? Voor dat soort vragen is dit boek een encyclopedie, waarin elk essay (bijvoorbeeld dat over flora's) een thema met zijn eigen geschiedenis beschrijft (zie Fig. 38).

1 Voorgangers en wegbereiders	34	26 Natuurromantici	144
2 F.W. van Eeden	40	27 De Amsterdamse Plantage	150
3 Van vlinders, bloemen en vogels	46	28 Natuuronderwijs	156
4 Hugo de Vries	50	29 Staatsbosbeheer	164
5 De levende Natuur	54	30 Van zwerfstenen en fossielen	168
6 J. Jaspers jr.	60	31 Natuurhistorisch Genootschap in Limburg	172
7 Vogelbescherming Nederland	62	32 Arbeidersbeweging en natuurbeleving	176
8 Pioniers in de vogelfotografie	68	33 Vrouwen en de popularisatie van de biologie	182
9 Flora's	74	34 Over de grens	186
10 H. Heukels	80	35 Natuurmusea	194
11 Wandelboekje voor natuurvrienden	84	36 Meester Bernink	200
12 H.W. Heinsius	86	37 De reeks Nederlandsche landschappen	202
13 Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging	88	38 Victor Westhoff	204
14 Jan Nijkamp	94	39 Wetten en regelgeving	208
15 Natuurcolumnen	98	40 Algemene Nederlandse Wielrijders Bond	214
16 Kees Hana	104	41 Jeugdbonden voor natuurstudie	218
17 Het Naardermeer	106	42 J. Heimans	222
18 Jan P. Strijbos	110	43 Heemtuinen	226
19 Het vogeljaar	112	44 Provinciale landschappen	230
20 Niko Tinbergen	116	45 Het Amsterdamse Bos	236
21 De biologische tentoonstellingen	120	46 IVN Vereniging voor Natuur- en Milieu-educatie	240
22 Vereniging Natuurmonumenten	122	47 Jaap van Dijk	244
23 P.G. van Tienhoven	128	48 Stichting Natuur en Milieu	246
24 Natuurillustraties	132	49 Planten en dieren tellen	245
25 Verkade-albums	140	50 Heimans en Thijsse Stichting	258

Fig. 38 De essays in Coesèl, Marga; Schaminée, Joop; Duuren, Lodewijk (2007) *De natuur als bondgenoot De wereld van Heimans en Thijsse in historisch perspectief* (Zeist) KNNV Uitgeverij

Het begin van die geschiedenissen bepaalt de orde van het boek, maar verder overlappen ze elkaar dakpansgewijs. Je vordert dus wel in de tijd, maar bij elk volgend essay moet je weer een stap terug doen, soms zelfs vanuit het heden. Het lijkt dan alsof de geschiedenis telkens opnieuw begint, geen kader heeft waarin die thema's onderling geplaatst zijn. Soms voorziet een volgend thema in die behoefte als de gewenste verbanden weer vanuit een ander perspectief gelegd worden, maar het boek heeft nog een andere ruggengraat.

^a Gorter, H.P. (1986) *Ruimte voor natuur - 80 jaar bezig voor de natuur van de toekomst* ('s Graveland) Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland

Coesèl, M. (1993) *Zinkvooltjes en zoetwaterwieren. J. Heimans (1889-1978). Natuurstudie en natuurbescherming in Nederland*. (Hilversum) Verloren. Proefschrift Universiteit van Amsterdam

Windt, H. van der (1995) *En dan: wat is natuur nog in dit land?* (Amsterdam/Meppel) Boom. Proefschrift Groningen

Door bijna het hele boek is de linker kantlijn gevuld met een doorlopende kroniek die afzonderlijk per jaartal in kleine artikelen te lezen is. Dat schept een ander soort inzicht, waarmee thematische diepgang kan worden afgewisseld. Een kroniek heeft de vrijblijvendheid van een krant. Andere verbanden dan die door de tijd worden niet opgedrongen. De lezer legt als vanzelf verbanden en krijgt dan weer de behoefte die meer thematisch te funderen. Zo heb ik eens uit een prismaboekje met jaartallen^a plotseling de Nederlandse Middeleeuwen begrepen. Bij elk jaartal had de historicus Jansen wel heel kort en kundig de gebeurtenis beschreven. Lodewijk heeft dat boekje ook, misschien heeft hij daar de kunst afgekeken.

Naast een aantal essays en de registers die het boek toegankelijk maken is die kroniek hoofdzakelijk het werk van Lodewijk. Ik wist dat hij al in 2000 met een kroniek van de natuurbeweging bezig was, maar hij wist toen nog niet waartoe het ooit zou kunnen dienen. Voor dit boek dus. Met deze ruggengraat op de achtergrond zijn de essays zelf minder gebonden aan een tijdsvolgorde. Zij hebben nu meer vrijheid gekregen een thema systematisch uit te werken, en dat merk je. Na elk essay heb je het gevoel dat het thema door zijn vertakkingen overal in je geheugen aanknopingspunten heeft gevonden en daarmee die leemte in je kennis eindelijk duurzaam gevuld is. Zo moet een geschiedenisboek dus zijn: thematisch, maar met een ruggengraat van jaartallen.

19. Vrij spel voor natuur en kinderen

Johan Vos

Fig. 39 Leufgen, Willy; Lier, Marianne van (2007) *Vrij spel voor natuur en kinderen* (Utrecht) Jan van Arkel

Zeer onlangs nog toonden de resultaten van een groot onderzoek aan dat kinderen de laatste twintig jaar steeds minder interesse tonen voor de natuur. Ze gaan minder de natuur in en blijven er korter. Daarnaast besteedt de school minder aandacht aan dit onderwerp. Zo is ruim één op de drie leerlingen nog nooit met de klas de natuur ingegaan. Ouders doen dat ook niet meer, trouwens. Onderzoekster Celine van den Boorn van de Vrije Universiteit in Amsterdam voerde het naar eigen zeggen eerste grootschalige wetenschappelijke onderzoek naar de interesse van kinderen in de natuur uit onder leerlingen van basisscholen in zowel dorpen als steden. Helaas geen vrolijk beeld, maar gelukkig zijn er tijdens deze donkere dagen ook positieve ontwikkelingen te melden.

Al een kwart eeuw lang zetten mijn vrienden en medestrijders voor “natuur naast de deur”, Willy Leufgen en Marianne van Lier zich al met hart en ziel in voor natuurrijke tuinen en plantsoenen. Dit heeft in 1990 geresulteerd in de oprichting van de landelijke werkgroep Heem- en natuurtuinen en in 1993 van de stichting Oase. Hun enorme inzet door de jaren heen heeft er toe geleid dat zij op 23 september 2006 de Heimans en Thijsse Prijs uitgereikt kregen.

Toen ik enige tijd geleden bij mijn collega's van natuur- en milieueducatie het net verschenen boek “Vrij spel voor natuur en kinderen” van Marianne en Willy doorbladerde raakte ik direct geïnspireerd. In een tijd waar kunstzinnig betegelde tuinen en hardhouten schuttingen tot burgermansideaal zijn verheven biedt dit boek een prachtig overzicht van hoe het kleuriger, gevarieerder en vooral uitdagender kan. In mijn eigen jeugd werd niet over natuur gesproken, niet op school en niet thuis. Wat we nu natuurgebieden noemen waren toen gewoon woeste gronden die nog in cultuur gebracht moesten worden en mijn dagelijkse leefomgeving bestond uit tuinen vol met ouderwetse tuinplanten en een wirwar van achterompaadjes en braaklandjes. Mijn eigen eerste ervaringen met natuur heb ik daar kunnen opdoen. Kikkerdril tot kikkers laten uitgroeien, salamanders opsporen, slakkentuintjes maken, koekoeksbloemen plukken, eikels verzamelen e.d.

^a Jansen, H.P.H. (1979) *Kalendarium geschiedenis van de lage landen in jaartallen*. (Utrecht) Het Spectrum

Achteraf gezien was dit alles blijkaar voldoende om een basis te creëren voor mijn latere natuurinteresse. Pedagogen en kinderpsychologen weten al lang dat opgroeien in een natuurrijke, avontuurlijke omgeving voor kinderen essentieel is. Toch bestaat een gemiddeld Zoetermeers schoolplein vrijwel uitsluitend uit de bekende grijze 30 x 30 tegels met een stevig hek er omheen. Wie heeft ooit bedacht dat zo'n inrichting kindvriendelijk is!? In het boek las ik dat Engels onderzoek onder 700 scholen die hun buitenruimte natuurrijk hadden "heringericht" het volgende.

Van die 700 heeft:

73% waargenomen dat het gedrag van de leerlingen verbeterd

64% geconstateerd dat er minder wordt gevochten

65% gezien dat de houding ten opzichte van het leren verbeterd

84% een betere sociale interactie waargenomen

66% gezegd dat de verbeteringen van de schoolomgeving de betrokkenheid van ouders en de gemeenschap vergroot heeft

Einde citaat.

Spectaculaire resultaten en wat voor schoolpleinen geldt, geldt natuurlijk ook voor de eigen tuin. Iedereen die natuurlijk opgroeien hoog in het vaandel heeft kan ik dit nieuwe naslagwerk van harte aanbevelen. Het boek ontsluit tevens een indrukwekkende hoeveelheid informatiebronnen op dit terrein, zowel in binnen- als in buitenland. Belangrijke adressen, contactpersonen, websites en een uitgebreide literatuurlijst zorgen ervoor dat u direct aan de slag kan. Willy en Marianne, namens de KNNV-afd. Zoetermeer gefeliciteerd met dit standaardwerk!

20. Voorstel nieuwe rode lijst zoogdieren

Johan Vos

De zoogdierverseniging VZZ presenteerde op 17 november j.l. een voorstel voor een nieuwe Rode Lijst voor inheemse zoogdieren. Wanneer deze lijst gepubliceerd wordt in de Staatscourant zal daarmee de bestaande Rode Lijst (van 1994) worden vervangen. Voor het eerst wordt een rode lijst gepresenteerd die voldoet aan de internationaal gebruikte criteria van de IUCN (the International Union for the Conservation of Nature) zodat de situatie in Nederland vergeleken kan worden met die in andere landen. Om een zuivere vergelijking met de lijst van 12 jaar geleden mogelijk te maken is de huidige methode toegepast op de situatie van 1994. Dit levert een bijgestelde lijst van 1994 op met 20 soorten.

De nieuwe Rode Lijst omvat 24 soorten, van de overige 33 soorten zijn er 29 thans niet bedreigd en van 4 soorten zijn er niet genoeg gegevens voorhanden om te bepalen of ze al dan niet op de rode lijst thuishoren. De nieuwe rode lijst is dus wat langer geworden, in vergelijking met die van 12 jaar geleden.

Opvallende ontwikkelingen

Vergelijken we de Rode Lijst 2006 met de bijgestelde lijst van 1994 dan zien we dat konijn, hermelijn en wezel daarop als gevoelig (GE) staan genoteerd, terwijl ze op de oude lijst niet voorkwamen. Dat geldt ook voor de laatvlieger die nu als kwetsbaar (KW) genoteerd staat en op de oude lijst ontbrak. De gewone grootoorvleermuis daarentegen komt op de nieuwe lijst niet meer voor. Verder staan op de nieuwe lijst, de in Zoetermeer voorkomende soorten: rosse vleermuis (KW) en tweekleurige vleermuis (GE)

Zoetermeerse soorten

Gezien de meeste in Zoetermeer voorkomende zoogdiersoorten een verborgen bestaan leiden is weinig concreets bekend over hun achter-, dan wel vooruitgang. Het meeste dat we weten hebben we te danken aan wat ecologische adviesbureaus, in opdracht van de gemeente aan gegevens "boven water" brengen. De zogenaamde grondgebonden zoogdieren en vleermuizen genieten daarbij de meeste aandacht. Voor de rest zijn we aangewezen op toevallige waarnemingen van locale natuurliefhebbers.

In dit artikel zal getracht worden het voorkomen van soorten van de nieuwe rode lijst in Zoetermeer, zover mogelijk van Zoetermeers commentaar te voorzien.

1. Konijn (*Oryctolagus cuniculus* ssp. *cuniculus*)

In Nederland is deze soort, met name na 1990 onder invloed van het dodelijk virus (VHS) sterk achteruit gegaan. Het konijn verdwijnt zelfs uit veel gebieden waar ze voorheen algemeen voorkwam. Geschat wordt dat de totale populatie van het konijn in Nederland sinds 1990 met 80 tot 90% is afgenomen. Over de

aantalsontwikkeling binnen de lokale konijnenpopulatie is weinig bekend. Onze indruk is niet dat de hoeveelheid konijnen in Zoetermeer de laatste 15 jaar aantoonbaar kleiner is geworden. Nog steeds komen jaarlijks klachten binnen over konijnen die hopen maken in sportvelden met als gevolg het verzoek om tot “regulatie” over te gaan. Zelf heb ik 's avonds regelmatig konijnen in diverse Zoetermeerse wijken zien rondhuppelen. Mogelijke oorzaken voor deze gunstige situatie in het urbane gebied: hoge dichtheden veroorzaken een versnelde resistentie en door de aanwezigheid van relatief veel kort gemaaid (sportvelden) gras is steeds voldoende geschikt voedsel voorhanden.

Gezien het konijn nu als gevoelig op de nieuwe rode lijst van met uitsterven bedreigde diersoorten staat zou een jaarlijkse konijntelling in Zoetermeer geen overbodige luxe zijn. Verzoeken om regulatie zouden dan tegen die achtergrond beoordeeld dienen te worden.

Fig. 40 Konijn

Fig. 41 Hermelijn

Adri de Groot

2. Hermelijn (*Mustela erminea* ssp. *aestiva*)

Van oudsher komt de hermelijn in heel Nederland voor. Ook in Zoetermeer werden en worden (nog?) ze in de parken regelmatig gezien. De hermelijn is zowel overdag als 's nachts actief, met rustpauzes tussendoor. Het is een echte rover die voornamelijk op [knaagdieren](#) als [woelmuizen](#) jaagt. Ook [vogels](#) en hazen (die groter zijn dan de hermelijn) worden gedood. Mannetjes kunnen grotere prooidieren aan dan vrouwtjes. De prooien worden met een beet in de nek gedood.

Uit de resultaten van het landelijk monitoringonderzoek van overdag actieve zoogdieren blijkt dat de hermelijnpopulatie met gemiddeld 77% over de periode 1997 – 2005 is afgenomen. Al enige tijd wordt vermoed dat de hermelijn in verspreiding en aantal achteruitgaat. Schattingen van actuele aantallen gaan ervan uit dat er nog zo'n 25000 over zijn. Als mogelijke redenen voor de achteruitgang wordt, naast algemene oorzaken zoals versnippering en verminderen van de kwaliteit van het leefgebied, door sommige ook een relatie gelegd met de hoge vossenstand van de laatste jaren. Grote aantallen vossen betekent echter niet automatisch dat er geen of nauwelijks hermelijnen in het gebied voorkomen. Uiteraard speelt, met name in urbaan gebied ook het menselijk “nethheidsyndroom” een belangrijke rol. Over hoe de hermelijn er in Zoetermeer voor staat zijn geen concrete gegevens voorhanden. De indruk is dat deze marterachtige ook in Zoetermeer sterk achteruit gaat. (bron: Peter van Wely) Gezien deze soort op de nieuwe rode lijst terecht is gekomen lijkt het raadzaam ook de hermelijn in Zoetermeer systematischer te gaan volgen.

3. Wezel (*Mustela nivalis* ssp. *vulgaris*)

Wat over de hermelijn kan worden gezegd geldt op hoofdlijnen ook voor zijn kleinere broertje, de wezel. **(Een wezel is gem. zo'n 25 cm lang en heeft een klein bruin staartje, een hermelijn is gem. 35 cm lang en draagt een veel langere staart met een zwarte staartpunt. Het winterkleed van de laatste soort is wit, op de staartpunt na)** Ook voor wezels geldt dat ze zowel 's nachts als overdag actief zijn. Ze leven solitair waarbij het territorium van een mannetje meestal dat van meerdere vrouwtjes overlapt. Soms gebruiken wezels oude hopen van gedode prooidieren. Wezels voeden zich voornamelijk met knaagdieren zoals muizen en woelmuizen. Maar ook grotere dieren als konijnen, woelratten, vogels en kikkers worden gegeten. Veel van de prooidieren zijn groter dan de wezel zelf. Als wezels jagen, achtervolgen ze hun prooi tot in hun hol. De dieren eten ongeveer eenderde van hun lichaamsgewicht aan voedsel per dag.

Vrouwtjes leggen in de lente voedselvoorraden aan, waardoor ze minder hoeven te jagen en energie kunnen sparen voor de dracht.

Vaak staan wezels op hun achterpoten om de omgeving te verkennen.

Landelijke resultaten van het monitoren van overdag actieve nachtdieren laten zien dat bij wezels sprake is van een afname van gemiddeld 68% over de periode 1997 – 2005. Het totale aantal wezels in Nederland wordt momenteel geschat op minder dan 25000 stuks. Als mogelijke redenen van achteruitgang worden versnippering en "uitkleding" van het (agrarisch) landschap genoemd. Weinig is bekend van hoe de wezel er voor staat in een verstedelijkt landschap. Zowel in het Westerpark als in het Buytenpark worden wezeltjes gesignaleerd (zie bijvoorbeeld kwartaalbericht nr. 55, blz. 15) Vanwege de nieuw verworven Rode-lijst-status van deze voorheen algemeen voorkomende martersoort geldt dat het systematisch registreren van waarnemingen inzicht geeft in de aantalsontwikkelingen van de Zoetermeerse populatie.

Simon Post

Fig. 42 Wezel

Kamiel Spoelstra

Fig. 43 Laatvlieger

4. Bunzing (*Mustela putorius ssp. putorius*)

Een van de vier soorten waarvan landelijk te weinig gegevens beschikbaar zijn om te kunnen bepalen of die op de Rode lijst moet worden opgenomen is de bunzing. Ook van deze martersoort wordt aangenomen dat sprake is van achteruitgang, hoewel minder sterk dan bij de beide eerder genoemde soorten. Berekend is dat de achteruitgang gemiddeld 29% bedraagt maar de spreiding is zeer groot. Bunzingen worden in verhouding vaak verkeersslachtoffer of misschien wel door hun grootte (zo'n 50 cm lang) vaker als verkeersslachtoffer gevonden. Bunzingen zijn alleen 's nachts actief en dragen een donkerbruine vacht met een lichter gekleurde ondervacht. Aangenomen wordt dat versnippering van het leefgebied de kans op plaatselijk uitsterven vergroot. Waarnemingen uit Zoetermeer hebben bijna allemaal betrekking op dode dieren, wellicht verkeersslachtoffers. Zo troffen onderzoekers van bSR op 25 oktober 2007 in de berm van de A12, ter hoogte van het Buytenpark een doodgereden bunzing aan. Rob Wiewel meldde in augustus vorig jaar twee dode bunzingen in het Noord-Aagebied, doodsoorzaak onbekend. In 2005 werd daarentegen in Roeleveen een levend exemplaar aangetroffen.

5. Egel (*Erinaceus europaeus ssp. europaeus*)

Naast de bunzing is ook de egel een soort waarvan landelijk te weinig betrouwbare gegevens beschikbaar zijn om te kunnen vaststellen of deze soort op de rode lijst thuishoort. Daar het hier gaat om het meest populaire inheemse zoogdier, zeker in de stad is dat hoogst opmerkelijk te noemen. Er wordt algemeen vanuit gegaan dat de soort in aantal achteruit gaat, maar hoe groot deze achteruitgang is, is onvoldoende bekend. Egels worden op tal van plaatsen waargenomen en doodgereden. Het aantal verkeersslachtoffers per jaar in Nederland wordt geschat op 113000 tot 340000 exemplaren! Van alle egels die bij de egelopvangcentra in Nederland worden binnengebracht heeft 41% van de doodsoorzaken te maken met menselijke activiteiten. In de stad gelden met name het afsluiten of verharderen van tuinen en het steeds intensievere verkeer als belangrijke oorzaken. Onderzoek heeft aangetoond dat verkeerswegen de lokale populatiedichtheid met zo'n 30% kan reduceren. Bij de Zoetermeerse egelopvang worden jaarlijks zo'n 100 egels binnengebracht, maar welk percentage dat van de lokale egelpopulatie is, is onbekend. Wel bekend is dat het aantal in Zoetermeer binnengebrachte egels in de loop der jaren weinig verandert.

4. Laatvlieger (*Eptesicus serotinus* ssp. *serotinus*)

Deze vleermuis was een van de meest algemeen in Nederland voorkomende soorten. Laatvliegers komen voor in groene kleinschalige landschappen in de buurt van bebouwing. Grote delen van Nederland voldoen aan deze eis. Tevens foerageert de soort tot enkele kilometers van de verblijfplaats. Daardoor kunnen laatvliegers in heel Nederland worden aangetroffen. Daar de laatvlieger op de bebouwde omgeving is aangewezen heeft de soort veel last van verstoring en vernietiging van verblijfplaatsen door renovatie, dakonderhoud, afsluiting van zolders voor vogels en verlichting van in-/uitvliegopeningen. Ook van het fragmenteren van vliegroutes en van aantasting van foerageergebieden kan deze soort veel last ondervinden. Uit allerlei onderzoek van de afgelopen vijf jaar is gebleken dat de laatvlieger minder algemeen is geworden. Deze afname is er de oorzaak van dat ook deze voorheen algemene soort op de rode lijst als kwetsbaar terecht is gekomen. De huidige populatiegrootte wordt geschat op 25000 tot 40000 voortplantende dieren. In Zoetermeer is/was de laatvlieger, na de gewone dwergvleermuis zo'n beetje de algemeenste soort. Uit onderzoeken die in opdracht van de gemeente in de periode 2002 - 2006 zijn uitgevoerd is de laatvlieger vastgesteld in: het Noordelijk Plassengebied, het van Tuylpark, het Dorp, Buytenwegh, het Westerpark en Roeleven en de Nieuwe Driemanspolder. Of ook in Zoetermeer de laatvlieger zeldzamer is geworden valt uit deze beperkte gegevens niet te zeggen.

5. Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula* ssp. *noctula*)

De rosse vleermuis, ook wel vroegvlieger genoemd omdat hij vaak voor zonsondergang uitvliegt, komt ruimverspreid in Nederland voor, maar in kleine aantallen. Op basis van het aantal kolonies wordt geschat dat er nog zo'n 4000 – 6000 voortplantende dieren zijn. Rosse vleermuizen verblijven in zomer en winter in boomholtes, meestal van eiken en beuken. Het kappen van deze bomen vormt een bedreiging voor het voortbestaan van de soort. Ook windturbines zijn een risicofactor voor deze dieren. Rosse vleermuizen vliegen op een hoogte van zo'n 100 meter, van hun dagrustplaats recht op hun doel (veelal jachtgebieden in de buurt van water) af. In Zoetermeer worden bij ieder vleermuisonderzoek wel overvliegende rosse vleermuizen gedetecteerd. Door het vroege uitvliegen worden bij daglicht ook regelmatig rosse vleermuizen vanaf de vogeltelpost waargenomen. Vooralsnog gaan we er van uit dat de rosse vleermuizen die in/boven Zoetermeer worden waargenomen afkomstig zijn van verblijfplaatsen uit de landgoederenzone van de binnenduinrand. Deskundigen verwachten voorlopig nog geen geschikte holle bomen in of rond Zoetermeer. Ook deze soort staat als kwetsbaar op nieuwe rode lijst. Uit onderzoeken die in opdracht van de gemeente in de periode 2002 – 2006 zijn uitgevoerd is de rosse vleermuis foeragerend vastgesteld in: het Westerpark, het van Tuylpark. Op veel andere plaatsen zijn hoog overvliegende exemplaren waargenomen.

6. Tweekleurige vleermuis (*Vespertilio murinus* ssp. *murinus*)

De tweekleurige vleermuis is een relatieve nieuwkomer in Nederland. In de periode 1970 – 1993 werden hoofdzakelijk mannetjes in de herfst gevonden wat duidt op trekkende dieren. Vooral na 1990 werden in de zomer ook vrouwtjes gevonden. Eind jaren '90 wordt een tweetal verblijfplaatsen gevonden, in 1998 een kraamkolonie in Utrecht. Vanaf 2000 neemt het aantal waarnemingen in de zomer toe, vooral in waterrijke gebieden in het westen en noordwesten van ons land. Inmiddels gaat men er van uit dat er al zo'n 100 tot 250 voortplantende dieren aanwezig zijn. Ook in onze buurlanden zit de soort in de lift. Ondanks al deze positieve ontwikkelingen staat de tweekleurige vleermuis als gevoelig op de rode lijst.

Voor de winterslaap aanbreekt komen tweekleurige vleermuizen bij elkaar op speciale baltsplaatsen. De mannetjes voeren baltsvluchten uit bij hoge gebouwen, waar ze later ook overwinteren. Tijdens de winterslaap zijn ze bijzonder koudebestendig. Belemmeringen bij een verdere positieve aantalsontwikkeling kunnen zijn: het vernietigen van zomer- en paarverblijfplaatsen en aantasting van jachtgebieden. Gezien de hier beschreven situatie is het opmerkelijk dat deze (landelijk) zeer zeldzame soort ook in Zoetermeer is waargenomen. Onderzoekers van de VZZ hebben vorig jaar in Zoetermeer bij hoge flats geluisterd naar baltsende mannetjes maar niets gehoord. Toch vermoeden de onderzoekers dat deze soort verblijfplaatsen heeft in de buurt van Palenstein In 2005 is de tweekleurige vleermuis zowel in het oude dorp als in het van Tuylpark waargenomen.

Van de **gewone grootvleermuis** (*Plecotus auritus* ssp. *auritus*) kan gezegd worden dat de soort weliswaar vrij zeldzaam is maar momenteel landelijk niet bedreigd wordt en dus niet (meer) op de rode lijst staat. Gezien deze soort qua verspreiding binding vertoont met bosgebied op de zandgronden zijn de Zoetermeerse waarnemingen in het van Tuylpark (2005) en aan de rand van het oude dorp (2007) bijzonder te noemen. Onderzoekers sluiten een verblijfplaats in één van kerktorens niet uit.

Wat de spits-/woelmuizen betreft is een aantal keer gericht gezocht naar de belangrijke rode lijstsoorten: **waterspitsmuis** (*Neomys fodiens* ssp. *fodiens*) en **noordse woelmuis** (*Microtus oeconomus arenicola*). *De laatste* is de enige endemische zoogdiersoort van Nederland. Endemisch betekent dat een soort qua verspreiding alleen in een bepaald (klein) gebied voorkomt. Met name het Buytenpark (2005), de uitbreiding (Noord-west 2, 2007) en het noordelijk plasseengebied (2003) zijn door de VZZ op deze twee soorten onderzocht maar ze zijn er niet aangetroffen.

Andere zoogdiersoorten die gedurende de afgelopen 5 jaar door de onderzoekers van de VZZ zijn aangetroffen:

bruine rat, haas, mol, muskusrat, woelrat, vos,
aardmuis, bosmuis, dwergmuis, veldmuis,
dwergspitsmuis, huisspitsmuis, gewone bosspitsmuis en rosse woelmuis.

Literatuur

Basisrapport voor de Rode Lijst Zoogdieren volgens Nederlandse en IUCN-criteria. VZZ-rapport 2006.027, Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem.

21. Landelijke variadag van FLORON op 15 december 2007

Johan Vos

De landelijke variadag in Leiden groeit uit zijn jas! De combinatie van een jaarlijks groeiende opkomst van floristen en een verouderde collegezaal, die nauwelijks geventileerd kan worden heeft er toe geleid dat er komend jaar gezocht wordt naar een nieuwe locatie.

René van Moorsel besprak als eerste de bijzondere vondsten van 2007. Soorten die wellicht ook voor Zoetermeer van belang kunnen zijn: bleek cypergras (eerste vondst in Zoetermeer is gemeld), een drietal nieuwe fijnstralen waarvan de hoge fijnstraal (*Conyza sumatensis*) in veel steden inmiddels een gewone verschijning is.

De gevlamde fijnstraak (*Conyza bonariensis*) is in opmars. Beide soorten zijn hier nog niet gemeld. Ook zijn in de Leidse regio weer nieuwe vindplaatsen van gouden ribzaad (*Chaerophyllum aureum*) ontdekt. Deze sterk op fluitenkruid gelijkende schermbloemige kan heel gemakkelijk over het hoofd worden gezien. Verder ruikt een aantal woekerende waterplanten op zoals de kleine en waterteunisbloem (*Ludwigia peploides* en *L. grandiflora*). Later op de dag zouden deze soorten nog uitgebreid aan de orde komen. Een ander nieuw verschijnsel is de oprukkende kamferalant (*Dittrichia graveolens*) die de weg van het deens lepelblad volgt en zich verspreidt langs autowegen. Verder is interessant dat één van de Zoetermeerse specialiteiten, het zeldzame paardenbloemstreepzaad (*Crepis vesicaria* subsp. *taraxacifolia*, dit jaar nog overvloedig in Buytenwegh aanwezig) recent in een berm in Delft is aangetroffen. Gesuggereerd werd dat de soort onderdeel zou zijn geweest van het een of andere bermengsel. De smalle ijzervaren (*Cyrtionium fortunei*) die we vorig jaar in het Balijbos hebben aangetroffen (kwartaalbericht nr. 54, blz. 8) is inmiddels al van 9 groeiplaatsen in Nederland bekend. Naast een hele serie verwilderende siergrassen is wellicht nog een sterk op waterpest gelijkende waterplant uit Zuid Afrika afkomstig (*Lagarosiphon major*) voor ons van belang. Het zelfde geldt ook voor de uit Amerika afkomstige waterwaaier (*Cabomba aquatica*) die inmiddels via de grachten het centrum van Utrecht heeft bereikt.

Na deze floristische "update" bracht Baudewijn Odé ons op de hoogte van de recente ontwikkelingen op het gebied van de totstandkoming van de NDFF (nationale databank flora en fauna). Gezien Zoetermeer in haaglandenverband een voortrekkersrol vervult op dit punt en ik daar ook in dit blad regelmatig verslag van doe zal ik mij beperken tot een aantal aanvullende opmerkingen. (zie ook kwartaalbericht nr. 56, blz. 22) De plantendata van FLORON (Florbase) komen via de VOFF (vereniging onderzoek flora en fauna, die de onderhandelingen doet namens alle gegevensverzamelende organisaties) in de NDFF terecht. De gegevensautoriteit natuur, vorig jaar door het ministerie van LNV ingesteld, gaat over het inwinnen, bewerken en uitleveren van de gegevens. Baudewijn legde nog eens de nadruk op het belang van het netwerk van 16.000 vrijwilligers (uniek in de wereld) dat goed is voor ruim 80% van alle waarnemingen! Ik merkte dat ook bij de vrijwilligers van FLORON het nodige wantrouwen bestaat, maar Baudewijn wees ons gelukkig voldoende op de voordelen van deze nieuwe standaard (inclusief de nodige kwaliteitscontroles) "Nog nooit zijn onze waarnemingen zo waardevol geweest" was zijn stelling. Zo kan je in de toekomst via het internet-portal je

eigen (oude) gegevens inzien, verspreidingskaarten van soorten maken, gegevens delen, internationale waarnemingen invoeren enz. Gezien het belang dat de nationale overheid hecht aan dit project zal ook de financiering om het vrijwilligersnetwerk te ondersteunen duurzaam geregeld worden, is de verwachting. De volgende spreker deed verslag van ecologisch onderzoek op Ameland dat de gevolgen van bodemdaling op de vegetatie ten gevolge van de aardgaswinning in beeld moest brengen. Zoals altijd bleek ook hier dat veranderingen in de vegetatie moeilijk zijn toe te schrijven aan slechts één (milieu)factor. Naast bodemdaling (32 cm tot 2007) speelt ook zeespiegelstijging (44 cm), de toenemende stormfrequentie (hoge vloed), meer neerslag en verzuuring zoals die overal in het duin plaatsvindt een rol. Het gevolg is dat het gebied vernat en verzilt met als gevolg een afnemend aantal plantensoorten, maar zeldzame soorten als groenknolorchis gaat het goed. De natuurbehoudswaarde kan hierdoor zelfs toenemen.

Daarna was het woord aan Ludwig Triest van de Vrije Universiteit Brussel die verslag deed van onderzoek aan drie sleutelbloemsoorten. Het onderzoek was bedoeld om het effect van versnippering op de vitaliteit van restpopulaties van deze soorten in beeld te brengen. Het betreft één soort (stengelloze sleutelbloem) die zeldzaam is in België en twee veel algemenere soorten (slanke en gulden sleutelbloem). In een zeer heldere presentatie liet de onderzoeker zien dat gefragmenteerde, kleine populaties een lagere genetische diversiteit en een verlaagde fitness vertoonden, ongeacht de zeldzaamheid van de soort. Gevolg: verhoogd risico op lokaal uitsterven. Dit zou verholpen kunnen worden door contacten tussen deelpopulaties te herstellen. Het devies "hoe rijker je buur hoe meer nakomelingen" gaat hier op.

Vervolgens deed Sheila Luijten verslag van het bedreigde soorten project (BSP) Het gaat om soorten van de categorie bedreigd (BE) en ernstig bedreigd (EB). Aan de orde kwamen: honingorchis (nog 1 locatie in Nederland), rozenkransje, vetblad, muurbloem (er bestaat ook een tweejarige tuinvariant), zeevenkel (nu al van 43 vindplaatsen bekend, spaanse ruiter (klonale soort, rozetten zijn geen individuen) en tenslotte valkruid (*Arnica montana*). Van de laatste soort zijn nog 37 km-hokken over. De achteruitgang is 70% in 17 jaar. De vraag is natuurlijk wat je met deze informatie kunt. Veel is al geprobeerd om de situatie m.b.t deze soorten te verbeteren maar veel is afhankelijk van het beheer. Niet voor niets komen veel (ernstig) bedreigde soorten voor in een halfnatuurlijk landschap.

Daarna kwamen invasieve planten aan bod. Ton Rotteveel van de Plantenziektkundige dienst uit Wageningen sprak in dit verband van de oprichting van het "Coördinerend orgaan invasieve soorten", met ingang van 2009. Invasieve soorten die bestreden moeten worden zijn soorten die op eigen kracht een nieuwe omgeving weten binnen te dringen om zich daar te vestigen. Veelal worden hierdoor inheemse soorten verdrongen. Veel van deze soorten zijn uitermate moeilijk te bestrijden. Een aantal voorbeelden: Grote waternavel (*Hydrocotyle ranunculoides*), watercrassula (*Crassula helmsii*), japanse duizend knoop (*Fallopia japonica*), waterwaaier (*Cabomba aquatica*) en de twee eerder genoemde Ludwigiasoorten (na 1990 ontsnapt uit gevangenschap).

Ton eindigde zijn bijdrage met een oproep om waarnemingen vroegtijdig te melden bij de PD (plantenziektkundige Dienst) in Wageningen, kwartiermaker daar is Wiebe Lammers) Gewerkt wordt aan een import-/verkoopverbod van exoten die invasief gedrag kunnen vertonen onder het motto: voorkomen is beter dan bestrijden.

Tot slot kwam John Bruinsma aan het woord met een bijdrage die hierbij mooi aansloot. Hij richtte zich op waarnemingen van waterplanten in stadswateren. Veel stadswater is voedselrijk, veel langer en vaker vorstvrij en kent een hoge mate van veranderlijkheid (dynamiek). Dit alles zorgt ervoor dat stedelijk water vaak getypeerd wordt als "groene soep" maar soms ook borg kan staan voor onverwachtse ontdekkingen. Enkele voorbeelden: waterwaaier (*Cabomba aquatica*), met kleine egelskop (*Sparganium erectum*) middenin Utrecht, vlottende bies (*Eleogiton fluitans*) en drijvend fontijnkruid (*Potamogeton natans*) in Zeist, in Eindhoven (Dommel) vlottende waterranonkel (*Ranunculus fluitans*), in Den Haag (Haagse beek) groot blaasjeskruid (*Utricularia vulgaris*).

Als vanouds was het weer een informatieve dag met als waardevol bijproduct de mogelijkheid om bij te praten met mensen met wie je een boeiende hobby deelt. Laat het nu maar gauw voorjaar worden.

22. Afsluiting Linnaeusjaar 2007

Annet de Jong

Dit bijzondere jaar heeft de KNNV-afd. Zoetermeer veel aandacht besteed aan deze beroemde Zweedse geleerde die gezien wordt als grondlegger van de naamgeving binnen de moderne biologie. Zie ook kwartaalbericht nr. 57, blz. 26/27. Het hoogtepunt van dit alles is ongetwijfeld de Linnaeuslezing van Arno van Berge Henegouwen op het Stadhuis van Zoetermeer op 30 oktober j.l. De organisatie was een gemeenschappelijk initiatief van een aantal Zoetermeerse natuurverenigingen waaronder de KNNV.

De opkomst was boven verwachting hoog en weinigen zullen spijt gehad hebben van hun gang naar het stadhuis deze avond. Dit bleek o.a. uit de levendige discussie in de pauze en na afloop. Ook het historisch waardevolle materiaal dat Arno had meegebracht genoot veel belangstelling. Zelf werd ik ook dit jaar nog getraakteerd op een bijzonder dagje uit waar ik hieronder verslag van zal doen.

Fig. 44 Linnaeuspostzegel

Blijf ontdekken met je museumjaarkaart!

Mijn vriendin Rina wilde mij met "een dagje uit" verrassen en vroeg mij of dat ook een "echte verrassing" mocht zijn. Zij vertelde mij van te voren dan ook niet waar we naar toe zouden gaan. Op een dinsdagochtend om half negen vertrokken we via de A12 richting Utrecht. Honderduit kletsend reden we Amersfoort voorbij en zo langzamerhand werd ik toch wel nieuwsgierig. Wat zal de verrassing zijn?! De eindbestemming bleek het Stadsmuseum van Harderwijk te zijn.

11.00 uur: ontvangst met koffie/thee en een Zweedse lekkernij.

Rina had in het Museumjaarkaartmagazine gelezen dat van augustus t/m november 2007 een "Linnaeus-arrangement" aangeboden werd en omdat onze poging om in de zomer naar het Teylermuseum te gaan mislukt was, kwam zij dit "uitje" op het spoor.

Het bleek een bijzonder arrangement te zijn dat zelfs op een gewone doordeweekse dag volledig volgeboekt was. Een vrijwilliger van het Stadsmuseum hield een amusante lezing over Linnaeus' verblijf in Harderwijk. Dat was niet meer dan één week en alleen bedoeld om daar in 1735 te promoveren. Linnaeus kwam speciaal uit Zweden naar Harderwijk vanwege de uitstekende reputatie van de Harderwijker universiteit en de faam van professor De Gorter. Linnaeus was botanist en arts en wereldberoemd vanwege de ordening van planten, dieren en mineralen waar hij mee bezig was.

De universiteit van Harderwijk bestond van 1648 tot 1812, toen Napoleon deze liet sluiten. Na de lezing bezochten we in de expositieruimte van het museum een unieke postzegelverzameling met als titel "*Linnaeus; zijn leven en werk in postzegels*".

Op de zolder van het museum bekeken wij de tentoonstelling "*De intieme delen van de bloem, geslachtsindeling naar Linnaeus*". De vormenrijkdom en de kleurenpracht van bloemen inspireren prof. Pauline Snoeijs tot het maken van prachtige macrofoto's van de geslachtsorganen van de plant (meeldraden en stampers). Pauline Snoeijs is geboren in Nederland, studeerde biologie in Nijmegen en verhuisde daarna naar Zweden. Tegenwoordig is zij hoogleraar in de botanie aan de Universiteit van Upsala en daarmee één van vele opvolgers van Carolus Linnaeus. In het kader van het Linnaeusjaar maakte Pauline Snoeijs ook een boek over het systeem met 24 klassen waarmee Linnaeus het plantenrijk indeelde, rijk geïllustreerd met haar eigen kleurrijke bloemenfoto's. De titel is *Linnés brudcammare / The bridal Chambers of Linnaeus*.

Daarna volgde een korte stadswandeling met een stralend herfstzonnetje door Harderwijk langs de voormalige Universiteitsgebouwen. De expositie "*Beesten en bloemen, hoe zal ik ze noemen*" in De Hortus, Centrum voor Natuur en Milieu, bracht weer een ander aspect aan het licht van het werk van Linnaeus. Dit Natuur en milieucentrum is gevestigd in de voormalige snijkamer van de Universiteit en staat naast de Hortus Botanicus. Van 13.00 tot 14.00 uur stond, terug in het stadsmuseum, een verrukkelijke lunchbuffet klaar met Zweedse hapjes en drankjes. De combinatie met een verblijf in de "Sauna &

Beutyresort De Zwaluwhoeve” voor de rest van de middag/avond was een perfecte afmaker van een echte Zweedse verwendag.

N.B. Linnaeus was voorstander van de sauna! Hij bond de strijd aan tegen wisselkoorts en noemde in zijn proefschrift enkele remedies,

23. Bladen van andere natuurverenigingen

Taeke de Jong

Wij ontvangen regelmatig de bladen van andere natuurverenigingen (zie Fig. 45, Fig. 46 en Fig. 47). Johan Vos en Tilly Kester lezen ze.

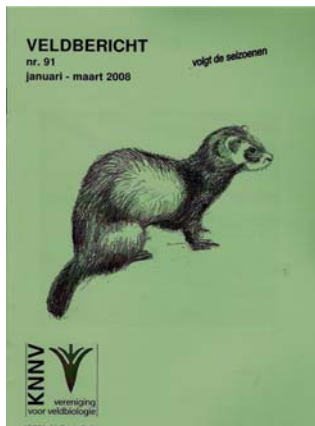

Fig. 45 KNNV Delft

Fig. 46 KNNV Bollenstreek

Fig. 47 Bomen Over Leven

24. Noordnatuurnieuws , winter 2007

Marianne Ketting

N.a.v. de nationale tuinvogelteldag toch eens opgelet waarin onze plattelandstuin verschilt van de doorsnee vogeltuin. Hebben wij hier in zuidoost-Groningen andere vogels dan u in de stad Zoetermeer? Eigenlijk maakt het weinig uit. Omdat KNNV'ers in mijn beleving verzot zijn op lijsten, krijgt u een opsomming van onze vaste gasten: ook hier vooral mussen, mezen en merels. Rond het huis hangen ringmussen rond en in en om het kippenhok woont een familie huismus. Dat kippenhok wordt trouwens abusievelijk door veel tuinvogels gezien als wildevoelvoorziening. Haast iedereen komt er mee-eten van de legkorrels. Ook de sperwer waagt zich erin en heeft zelfs een keer de brutaliteit gehad om IN het kippenhok zijn prooi te zitten plukken. Voorts zien we vinken, roodborstjes, winterkoninkjes. Een stel zanglijsters.

Fig. 48 Ringmussen

Fig. 49 Grote bonte specht

Andre Eijkenaar

Mevrouw bonte specht, jarenlang alleen, lijkt dit jaar een nieuwe echtgenoot te hebben opgedaan. Er is een groene specht met een houwdegen van een snavel die diepe gaten boort in het grasveld. Wat hij daar eet? Mieren, engerlingen, emelten? De kippen komen meestal gauw kijken wat voor lekkers hij opscharrelt, maar kunnen daar zelf, met hun korte snavels, niet bij. Dan zijn er eksters en vlaamse gaaien. Duiven, waarvan ik nooit zeker weet of het holen- of houtduiven zijn. Daarvoor hanteer ik de volgende regel: zijn het er twee samen dan zijn het houtduiven, zijn het er vier met ruzie, dan ook; en zijn het er duizend op de akker dan zijn het holenduiven. Dan een paar echte plattelandsvogels: zwarte kraaien. Fazanten, lang zo veel niet meer als een paar jaar terug.

Kerkuilen. Die laatste zie je niet vaak maar hoor je des te beter; ze produceren een hels nachtelijk gekrijs dat niet past bij hun engelachtig voorkomen. Een buizerd die de kippen de stuipen op het lijf jaagt. Ach, en dan natuurlijk onze kippetjes zelf. Muts en Bep, de oude bruine wyandottes, en Toos en Zusje, nieuwkomers, Barnevelder krietjes. Zij hebben kleine Truus opgevolgd die tragisch overleed na een zomer lang onstuitbaar broeds te zijn geweest. Dat is erg uitputtend voor een kip. En omdat die hardnekkige en fatale broedsheid kennelijk een typisch probleem van witte wyandottes is, zijn we overgestapt op een ander ras. Barnevelders, wel veel 'vliegeriger' en eigenzinniger dan de brave wyandotjes. In het begin moesten we ze elke avond bovenuit een boom plukken. Ze leggen braaf eitjes, zelfs middenin de winter. Alleen niet altijd in het daarvoor bestemde legnest; zojuist haalde ik ELF modderige eieren onder een pol siergras vandaan.

De meest spectaculaire vogels, die jaarlijks trouw verschijnen als de winter nadert, mag ik helaas niet tot 'mijn' tuinvogels rekenen. Ze vliegen met honderden over ons heen en landen op het bouwland achter de tuin: ganzen. Lange slingerende V-formaties als ze aanvliegen en de hemel verduisterende wolken als ze opstuiven. Als ze vliegen lijken ze zwart-wit, met oplichtende voorvleugels; als ze op de akker lopen zijn ze net zo grauw als de grond en haast onzichtbaar. De lucht is vervuld van hun getoeter. Wij kijken er met ontzag naar, onze burens de boeren met afgrijzen.

Vaste winterbodes zijn de aalscholvers die ieder jaar tegenover ons huis neerstrijken op het land van boer Engel. (Ja, zo heet hij echt. Is een veel voorkomende voornaam in Groningen.) Op een dag in november staan ze er ineens. Altijd met zijn elven, altijd op exact dezelfde plek aan de oever van de Ruiten Aa, alsof daar genummerde zitplaatsen staan gereserveerd. Ze staan daar zo stokstijf stil, op precies een meter van elkaar, dat ik ze het eerste jaar aanzag voor paaltjes. Totdat een van die paaltjes zijn vleugels uitsloeg en we er toch maar eens de verrekijker bij pakten: jazeke, slangennekken en schubbenkoppen. Aalscholvers dus! Wat ze er staan te doen is ons een raadsel. Ze staan er alle elf of ze zijn allemaal tegelijk weg, en in dat geval zijn ze vissen in de forellenvijvers aan de Schaalbergerweg, zegt men. Die zijn daar ook voor bedoeld, natuurlijk; alleen heeft men er liever betalende klanten.

Ach, en als u mij toestaat wil ik nog even pronken met een vogel die weliswaar niet tot het vaste sortiment behoort, maar die wel zeer bijdroeg aan ons kerstgevoel. In de vroege schemering daalde hij neer uit de nevelen, streek neer op de kale akker en ving een laatste zonnestraal. Een zilverreiger in Groningen. Net een engel. Wij wensen u nog veel meer moois toe in 2008.

25. Natuur- en milieuagenda Zoetermeer

januari 2008	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Wo/zat/zon- & feestdagen	14.00 – 16.00	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve	€0,50 per rit	De Balijhoeve 3620832
Ma, wo en vr	10.00 – 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zaterdag 5 januari	10.00 - 15.00	Wilgen knotten in Zoetermeer e.o. Aanmelden!			IVN G. Pelkman 3313924 gerrit.pelkman@casema.nl
Zaterdag 12 januari	10.00 - 15.00	Wilgen knotten in Zoetermeer e.o. Aanmelden!			IVN G. Pelkman 3313924 gerrit.pelkman@casema.nl

Zaterdag 19 januari	10.00 - 15.00	Wilgen knotten in Zoetermeer e.o. Aanmelden!			IVN G. Pelkman 3313924 gerrit.pelkman@case ma.nl
Zondag 20 januari	14.00 – 16.00	Vetbolletjes maken voor kinderen van 6 – 12 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Het Buitenbeest 3520624
Zondag 20 januari	14.00	Winterwandeling	Stadsboerderij		IVN 3423661
Zaterdag 26 januari	10.00 - 15.00	Wilgen knotten in Zoetermeer e.o. Aanmelden!			IVN G. Pelkman 3313924
Zondag 27 januari	14.00 – 16.00	Vetbolletjes maken voor kinderen van 6 – 12 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Het Buitenbeest 3520624

Februari 2008	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Wo/zat/zon- & feestdagen	14.00- 1600	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 0,50 per rit	De Balijhoeve 3620832
Ma, wo en vr	10.00 – 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zaterdag 2 februari	10.00 - 15.00	Wilgen knotten in Zoetermeer e.o. Aanmelden!			IVN G. Pelkman 3313924
Zondag 3 februari	14.00 – 16.00	Vetbolletjes maken voor kinderen van 6 – 12 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Het Buitenbeest 3520624
Zaterdag 9 februari	10.00 - 15.00	Wilgen knotten in Zoetermeer e.o. Aanmelden!			IVN G. Pelkman 3313924
Zaterdag 16 februari	10.00 – 15.00	Wilgen knotten in Zoetermeer e.o. Aanmelden!			IVN G. Pelkman 3313924
Zondag 17 februari	14.00	Wandeling Bomen en knoppen 1	't Westpunt in het Westerpark		IVN 3423661
Zaterdag 23 februari	10.00 – 15.00	Wilgen knotten in Zoetermeer e.o. Aanmelden!			IVN G. Pelkman 3313924

Maart 2008	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Wo/zat/zon- & feestdagen	14.00- 1600	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 0,50 per rit	De Balijhoeve 3620832
Ma, wo en vr	10.00 – 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Maandag 3 maart	20.00	Start cursus Vogelherkenning	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29		Vogelwerkgroep 3163631
Zondag 9 maart	14.00 – 16.00	Uilenballen pluizen voor kinderen vanaf 6 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Het Buitenbeest 3520624
Woensdag 12 maart	20.00	Voorjaarslezing over irissen van Marianne Joosten	Tuincafe van Intratuin	Toegang vrij	Groei en Bloei 3411306
Donderdag 13 maart	20.00	Vogellezing	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29		Vogelwerkgroep 3163631
Zaterdag 15 maart		Nederland Schoon Landelijke Opschoondag	Zie krantenberichten		Gemeente Z'meer NME 3469662
Zaterdag 15 maart	10.00 en 12.30	Vogelexcursies Balijbos 10.00-12.00 Buytenpark 12.30-14.30	Info: 079-3163631		Vogelwerkgroep 3163631
Zondag 16 maart	14.00	Wandeling Bomen en knoppen 2	't Westpunt in het Westerpark		IVN 3423661
Zondag 16 maart	14.00 – 16.00	Uilenballen pluizen voor kinderen vanaf 6 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Het Buitenbeest 3520624
Vrijdag 21 maart		De natuurtuin gaat open (onder voorbehoud)			Gemeente Z'meer NME 3469662
Zaterdag 22 maart	14.00 – 16.00	Paasmandjes maken voor kinderen van 6 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Het Buitenbeest 3520624
Zondag 23 maart	14.00 – 16.00	Paasmandjes maken voor kinderen vanaf 6 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Het Buitenbeest 3520624
Zondag 23 mrt 1 ^o Paasdag	14.00 – 15.00	Rondleiding in de natuurtuin (onder voorbehoud)	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtuingroep 3416896/3211593

Maandag 24 maart 2 ^e Paasdag	13.00 – 16.00	Paasactiv: paashaas, eieren zoeken en schilderen. Paasspeurtocht in speelbos.	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zondag 30 maart	14.00 – 16.00	Boerderij kijkdozen maken voor kinderen vanaf 6 jaar	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Het Buitenbeest 3520624

Coördinatie: team Natuur- en Milieueducatie Zoetermeer. Internet: www.zoetermeer.nl

Deze agenda komt 4x per jaar uit. Opgave van excursies voor het tweede kwartaal 2008 vóór 15 maart 2008

bij NME-team, telefoon 346 96 62 E-mail: M.J.Kester@zoetermeer.nl

Website IVN
Vogelwerkgroep
Bomen overleven
Groei en Bloei
Gem Zoetermeer

www.ivnzoetermeer.nl
<http://www.vwgzoetermeer.nl/>
www.bomenoverleven.nl
www.zoetermeer.groei.nl
www.zoetermeer.nl / natuur en milieu

26. Namen

REDACTIE KWARTAALBERICHT
Taeke M. de Jong (079-3516599)
Johan Vos (023-5280231)
Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer
Email T.M.deJong@tudelft.nl

Kopij kan daar worden ingeleverd op floppy (platte tekst of Word).

Inleverdatum aprilnummer: eind maart 2008.
Geschreven of getypte tekst een maand vóór deze datum inleveren.

Auteurs

Evelien van den Berg	079-3213445
Hans Bieze (penningmeester)	079-3421351
Lodewijk van Duuren	079-3214149
Arno van Berge Henegouwen	079-3211952
Annet de Jong (voorzitter)	079-3422924
Taeke de Jong (secretaris)	079-3516599
Tilly Kester (plv. voorzitter)	079-3412605
Wim de Liefde	079-3412605
Marianne Ketting	0599-324586
Fred Reeder	079-3213612
Marcel van der Tol	079-3427474
Johan Vos	023-5280231
Peter van Wely	079-3520414

andere auteurs in 2007:

Inge Bauer
Anton Beuker
Anke de Bruijn
Adri de Groot
Fred Janssen
Sinie de Jonge
Erik Korsten
Winfried van Meerendonk
Simon Post

27. Ik wil ook lid worden

van de Natuurgroep Zoetermeer
O > als lid á € 15,- per jaar
O > als huisgenoot-lid á € 10,- per jaar
O > als donateur á € 5,- per jaar
de leden ontvangen dit blad,
donateurs alleen het januarinummer

van de KNNV + afdeling Zoetermeer
O > als lid á € 32,25 per jaar
O > als huisgenootlid á € 6,50 per jaar
deze leden ontvangen dit blad, het landelijke
KNNV-blad Natura, korting op de KNNV-uitgaven
en het recht op deelname aan KNNV-kampen

naam

.....

adres

.....

postcode

.....

telefoon

.....

Email

.....

handtekening

.....

Kopij of opgave verzenden naar: Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer, T.M.deJong@tudelft.nl of
naar Johan Vos johan@vosdenhartog.demon.nl

28. Streeplijsten en losse waarnemingen 2007

Wim de Liefde, Taeke de Jong

De lijst op de volgende bladzijden begint op elke bladzijde met de volgende kop:

kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
uurhok	47	57	57	57	57	57	57	58	58	47
km-hok	45	11	22	31	43	43	44	21	23	45

waarnemer

	PWG	PWG	PWG	PWG	PWG	PJM	PWG	PWG	PWG	JZW
totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
Nederlandse naam	Srtnr.	L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13		

2007

Nederlandse naam

De bovenste drie regels in de kop geven het kilometerhok (zie kaart hiernaast) waarop de waarnemingen betrekking hebben.

In de daarop volgende **grijze regels** wordt **per hok** aangegeven hoeveel **soorten**, inclusief in het grijze verleden, tot nu toe zijn gevonden en om hoeveel **waarnemingen** het gaat.

De onderste regel geeft de streeplijstnummers L01 – L13 aan.

De **grijze kolom** rechts wordt **per soort** aangegeven hoe vaak betreffende soort tot nu toe in Zoetermeer is gevonden en in hoeveel hokken. Daaruit kan men opmaken hoe bijzonder de waarneming was.

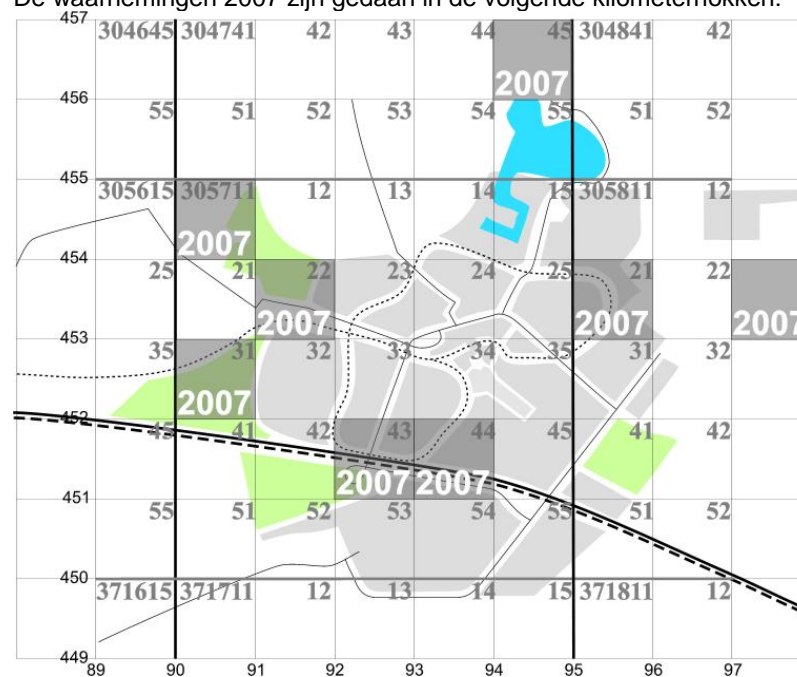
De kolom 'Los, wijziging' geeft aan of het een incidentele waarneming betreft (**L** met – in afwijking van de kolomkoppen – het aantal vindplaatsen **1** = 1 vindplaats, **2** = 2 tot 5 vindplaatsen, **3** = meer dan 5 vindplaatsen, het hoknummer, de waarnemer en de datum) en of de streeplijst bij deze soort gewijzigd is (**n** = Nederlandse naam gewijzigd, **w** = wetenschappelijke naam gewijzigd, **x** = soortnummer gewijzigd, **a** = alledrie gewijzigd).

In onderstaande tabel zijn de afkortingen weergegeven die gebruikt worden voor de verantwoordelijke waarnemer.

Waarnemers streeplijsten en losse waarnemingen

FJA	Fred Janssen
JZW	Johan Zwanenburg, StEA
KES	Tilly Kester
PJM	Plantenwerkgroep met Joop Maurik
PWE	Peter van Wely
PWG	Plantenwerkgroep
RAN	Remco Andeweg
VOS	Johan Vos

De waarnemingen 2007 zijn gedaan in de volgende kilometerhokken:

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

Nederlandse naam	Srtnr.	data											# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
		Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli		
		L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13			
Aalbes	01071					x						14	11	
Aardaker	00717			x	x							13	7	
Aardaker	00717	L	hok	305741		FJA		27/05/2007				13	7	
Aarmunt	01817					x						1	1	
Akkerdistel	00331	x	x	x		x	x	x	x	x		198	44	
Akkerkers	01078					x						68	36	
Akkerkool	00708					x	x					73	36	
Akkermelkdistel	02324	nw	x		x	x	x			x	x	115	42	
Akkermunt	00814					x						3	3	
Akkervergeet-mij-nietje	00840	x				x		x	x	x		77	38	
Akkerviooltje	01378					x						15	13	
Akkerwinde	00350			x				x				42	28	
Amandelwilg	01125	L	hok	305742		VOS		21/06/2007				11	11	
Avondkoekoeksbloem	00805	w				x	x	x				30	19	
Bastaardpaardenstaart	00465					x						2	2	
Basterdklaver	01301	x		x						x		54	33	
Basterdklaver	01301	L	hok	305742		VOS		21/06/2007				54	33	
Beemdlangbloem	00519										x	10	9	
Beemdooievaarsbek	00573	x										4	4	
Beklierde basterdwederik	00448		x			x						51	29	
Beklierde duizendknoop	00973			x		x	x	x	x	x		85	42	
Beklierde nachtschade	01738					x						7	5	
Bergbasterdwederik	00454					x	x					43	21	
Bermooievaarsbek	00575							x				35	18	

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

Nederlandse naam	Srtnr.	data											# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
		Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli		
		L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13			
Bermooievaarsbek	00575	L	hok	305745		RAN		24/05/2007				35	18	
Bermzuring	01095					x						29	18	
Bevertjes	00153	L	hok	305742		VOS		21/06/2007				3	2	
Bezemkruid	01733					x	x	x		x		25	14	
Bieslook	00032	L	hok	305745		RAN		24/05/2007				4	4	
Bijvoet	00101	x	x	x		x		x	x	x		134	42	
Bitterzoet	01218	x	x	x		x		x				61	29	
Blaartrekkende boterbloem	01058	x	x			x	x		x	x		95	38	
Blaassilene	01206			x		x	x					29	21	
Blauwe knoop	01258	L	hok	305742		VOS		21/06/2007				2	2	
Bleek cypergras	05399	L	hok	305823		KES		01/09/2007				1	1	
Bleekgele droogbloem	00587					x	x	x				13	8	
Bleekgele droogbloem	00587	L	hok	305831		VOS		30/08/2007				13	8	
Bleekgele droogbloem	00587	L	hok	305753		VOS		21/06/2007				13	8	
Bleke klaproos	00915					x	x					25	18	
Bleke klaproos	00915	L	2	hok	305715		VOS	01/06/2007				25	18	
Bleke klaproos	00915	L	hok	305715		KES		01/06/2007				25	18	
Boekweit	01807							x				10	8	
Boerenwormkruid	01260					x		x				69	32	
Bont kroonkruid	00357	L	hok	305722		KES		15/09/2007				4	3	
Bonte gele dovenetel	01898	w	x			x		x				31	17	
Bosandoorn	01246			x								35	19	
Bosanemoon	00056	L	hok	305725		KES		04/04/2007				1	1	
Bosrank	00339			x		x		x				35	21	

kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
uurhok	47	57	57	57	57	57	57	58	58	47
km-hok	45	11	22	31	43	43	44	21	23	45

waarnemer

PWG	PWG	PWG	PWG	PWG	PJM	PWG	PWG	PWG	JZW
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

data	Srtnr.	Los, wijziging											# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
		L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13			
	Bosveldkers	x				x		x					27	16
	Bosvergeet-mij-nietje					x		x					26	18
	Brede orchis	n	x		x			x		x			33	9
	Brede orchis	L		hok	305723		VOS		24/05/2007				33	9
	Brede stekelvaren	x								x			11	5
	Brede waterpest									x			3	2
	Brede wespenorchis			x		x	x			x			72	24
	Bultkroos					x							32	25
	Canadese fijnstraal		x	x		x		x		x			106	41
	Citroengele honingklaver			x									22	18
	Citroenmelisse					x							7	7
	Dagkoekoeksbloem	x		x	x	x			x				66	29
	Daslook					x							9	5
	Daslook	L		hok	305725		KES		04/04/2007				9	5
	Dauwbraam	x				x	x			x			36	19
	Deens lepelblad					x							14	8
	Donkere ooievaarsbek					x							21	16
	Donkersporig bosviooltje					x							8	3
	Donzige klit	L		hok	305722		PWE		08/07/2007				3	1
	Doornappel							x					12	11
	Draadereprijs	x				x	x		x				52	27
	Duinriet					x	x			x			42	25
	Duist							x	x				62	38
	Duits viltkruid					x	x						2	1

kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
uurhok	47	57	57	57	57	57	57	58	58	47
km-hok	45	11	22	31	43	43	44	21	23	45

waarnemer

PWG	PWG	PWG	PWG	PWG	PJM	PWG	PWG	PWG	JZW
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

data	Srtnr.	Los, wijziging											# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
		L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13			
	Duizendblad	n	x	x	x		x	x	x	x	x		115	39
	Dwergkroos			x	x								8	7
	Dwergviltkruid	L		hok	305753		VOS		21/06/2007				2	1
	Echte kamille	w		x			x	x		x	x		109	42
	Echte koekoeksbloem	w	x									x	50	21
	Echte koekoeksbloem	L		hok	305725		VOS		01/06/2007				50	21
	Echte koekoeksbloem	L		hok	305821		KES		09/05/2007				50	21
	Echte valeriaan		x				x	x			x	x	43	25
	Eenstijlige meidoorn		x			x	x			x		x	70	27
	Egelantier						x	x					29	19
	Engels raaigras		x	x	x		x	x	x	x	x	x	144	41
	Es	n	x		x		x	x	x				63	24
	Fioringras		x	x	x		x	x			x	x	112	41
	Fluitenkruid	n	x			x	x	x	x	x	x		128	40
	Fraaie vrouwenmantel						x						18	13
	Geel nagelkruid		x		x		x	x		x			94	30
	Gehoorde klaverzuring						x	x					33	19
	Geknikte vossenstaart	n	x							x			50	25
	Gekroesde melkdistel		x	x	x		x	x	x	x			106	40
	Gele anemoon	L		hok	305725		KES		28/03/2007				6	3
	Gele anemoon	L		hok	305725		KES		04/04/2007				6	3
	Gele anemoon	L		hok	305724		KES		06/04/2007				6	3
	Gele ganzenbloem	nw			x								22	14
	Gele helmblom						x						29	19

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

	data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
Srtnr.	L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13				
Gele kamille	00064	L 2	hok	305745			RAN		24/05/2007				30	20
Gele lis	00665		x		x	x					x		118	37
Gele morgenster	02418						x	x					60	28
Gele plomp	00865		x				x		x				45	21
Gele waterkers	01074		x						x				45	29
Gestreepte leeuwenbek	01706	n						x					5	2
Gestreepte witbol	00631		x	x	x		x	x	x	x	x		179	44
Gevlekt longkruid	01032						x						29	18
Gevlekte aronskelk	00103					x							11	8
Gevlekte aronskelk	00103	L	hok	305723			KES		22/03/2007				11	8
Gevlekte aronskelk	00103	L	hok	305724			KES		06/04/2007				11	8
Gevlekte dovenetel	05475	x	x				x						35	21
Gevleugeld hertshooi	00651										x		43	28
Gewone agrimonie	00013							x					1	1
Gewone berenklauw	00607	n	x	x	x		x	x	x	x			118	43
Gewone braam	01634		x					x	x	x	x		30	17
Gewone brunel	01017		x		x		x	x					82	34
Gewone brunel	01017	L	hok	305742			VOS		21/06/2007				82	34
Gewone dotterbloem	00187					x			x				67	25
Gewone duivenkervel	00533	n			x		x						54	30
Gewone eikvaren	00978											x	2	2
Gewone engelwortel	00060		x						x				47	24
Gewone ereprijs	01351		x										19	12
Gewone ereprijs	01351	L	hok	305725			KES		09/05/2007				19	12

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

	data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
Srtnr.	L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13				
Gewone esdoorn	00002						x						43	18
Gewone hoornbloem	00296		x	x	x		x		x	x	x	x	147	43
Gewone klit	02457		x	x	x		x	x	x				95	31
Gewone margriet	00319				x	x	x	x		x	x		126	40
Gewone melkdistel	01225				x		x	x	x	x	x		96	41
Gewone ossentong	00054						x	x					8	4
Gewone ossentong	00054	L	hok	305742			PWE		15/07/2007				8	4
Gewone ossentong	00054	L	hok	305742			FJA		27/05/2007				8	4
Gewone pastinaak	00922	w			x	x	x	x	x				145	42
Gewone raket	01211				x		x		x	x			98	36
Gewone rolklaver	00761	w		x				x					21	17
Gewone smeerwortel	01259		x				x	x	x	x	x		113	41
Gewone steenraket	00487						x						39	28
Gewone veldsla	01336						x						10	6
Gewone vlier	01133		x				x		x			x	100	33
Gewone vogelkers	01019	n	x							x			43	21
Gewone vogelmelk	00896						x						27	13
Gewone vogelmelk	00896	L 3	hok	305734			VOS		24/04/2007				27	13
Gewone vogelmelk	00896	L 3	hok	305744			VOS		25/04/2007				27	13
Gewone vogelmelk	00896	L 3	hok	305722			VOS		25/04/2007				27	13
Gewone zandmuur	00089						x						15	11
Gewoon barbarakruid	00133					x			x				65	31
Gewoon biggenkruid	00654	n					x	x					27	16
Gewoon langbaardgras	01393						x	x	x				44	21

kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
uurhok	47	57	57	57	57	57	57	58	58	47
km-hok	45	11	22	31	43	43	44	21	23	45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

Nederlandse naam	Srtnr.	data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
				L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13		
Gewoon reukgras	00066						x				x			10	6
Gewoon speenkruid	01047							x			x			96	36
Gewoon struisgras	00019							x	x					21	17
Gewoon varkensgras	00968			x		x		x		x	x	x		113	43
Glad vingergras	00407									x				2	2
Glad walstro	00550	L		hok	305742			VOS		21/06/2007				6	5
Glanshaver	00096							x	x	x			x	73	36
Glanzige ooievaarsbek	02443	L	2	hok	305744			VOS		05/06/2007				3	3
Goudenregen	02228							x						4	4
Goudgele honingklaver	00810									x				18	16
Goudhaver	01312	L		hok	305723			VOS		25/05/2007				2	1
Goudzuring	01100								x			x		15	11
Grauwe wilg	01119	nw	x	x									x	35	24
Greppelrus	00675												x	46	29
Grijskruid	00137									x				27	17
Groene naaldaar	01197										x			2	2
Grof hoornblad	00299								x					34	23
Groot heksenkruid	00329								x					15	7
Groot streepzaad	00371	L	2	hok	305722			VOS		13/06/2007				7	7
Grote brandnetel	01321			x	x	x		x	x	x	x	x	x	192	43
Grote egelskop	01229	x	x			x								50	31
Grote ereprijs	01358							x	x		x	x		87	38
Grote kaardebol	00412					x	x	x	x		x	x		71	32
Grote kattenstaart	00785	n	x			x		x		x		x		103	38

kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
uurhok	47	57	57	57	57	57	57	58	58	47
km-hok	45	11	22	31	43	43	44	21	23	45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

Nederlandse naam	Srtnr.	data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
				L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13		
Grote keverorchis	00750	w					x							8	3
Grote klaproos	00916							x	x	x	x			95	40
Grote lisdodde	01318			x	x	x		x	x			x		103	43
Grote ratelaar	01066						x							32	16
Grote ratelaar	01066	L		hok	305723			VOS		25/05/2007				32	16
Grote teunisbloem	00873	L		hok	305734			VOS		11/09/2007				21	16
Grote vossenstaart	00042	n	x					x			x		x	86	38
Grote waterreppe	01216			x									x	6	2
Grote waterweegbree	00028			x					x			x		56	36
Grote waterweegbree	00028	L		hok	305742			VOS		21/06/2007				56	36
Grote weegbree	00947	n	x	x	x			x	x	x	x	x		154	43
Grote zandkool	00410							x	x	x				29	18
Gulden sleutelbloem	01015						x							3	2
Haagwinde	00188	w	x	x	x			x	x	x	x	x		137	41
Hanenpoot	00428	n							x	x		x		28	20
Hangende zegge	00250								x					1	1
Harig knopkruid	00544				x	x			x	x		x		60	32
Harig vingergras	00408								x					19	11
Harig wilgenroosje	00451	n	x	x	x			x	x	x	x	x	x	138	44
Harige ratelaar	01065			x		x	x	x			x		x	30	17
Hazelaar	00366			x										18	12
Hazenpootje	01296	n			x									16	11
Heelblaadjes	01029				x	x	x		x					66	25
Heen	01156											x	x	65	37

kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
uurhok	47	57	57	57	57	57	57	58	58	47	
km-hok	45	11	22	31	43	43	44	21	23	45	

waarnemer

PWG	PWG	PWG	PWG	PWG	PJM	PWG	PWG	PWG	JZW
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

Nederlandse naam	Srtnr.	data	Los, wijziging	# waarnemingen tot nu toe											# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe	
				L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13				
Heermoes	00462		x					x	x	x					x	149	42
Heggenduizendknoop	00971													x		2	1
Hemelboom	05007												x			2	2
Herderstasje	00200	n	x	x	x		x		x	x	x					116	43
Herik	01207		x		x				x	x	x					137	43
Hertshoornweegbree	00944						x	x	x							14	8
Hertshoornweegbree	00944	L		hok	305753								VOS	21/06/2007		14	8
Hoenderbeet	00701				x		x	x								54	30
Hoge cyperzegge	00254														x	2	1
Hondsdrif	00582		x	x	x		x	x	x	x	x	x				196	42
Hondspeterselie	00012												x			11	10
Hondsroos	01643		x													14	13
Hopklaver	00799		x	x	x			x	x	x	x					118	42
Hulst	00658														x	18	13
Iep	06541	nw						x	x	x						4	3
IJle dravik	00165		x											x		102	33
IJzerhard	01344													x		3	1
Italiaans raaigras	00755														x	17	14
Italiaanse aronskelk	00102													x	x	8	6
Jakobskruiskruid	02290	nw	x	x	x			x	x	x	x	x				158	42
Kale jonker	00335													x		4	3
Kale jonker	00335	L	2		hok	305725							VOS	01/06/2007		4	3
Kalmoes	00007		x													26	17
Kamgras	00386		x												x	32	15

kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
uurhok	47	57	57	57	57	57	57	58	58	47	
km-hok	45	11	22	31	43	43	44	21	23	45	

waarnemer

PWG	PWG	PWG	PWG	PWG	PJM	PWG	PWG	PWG	JZW
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

Nederlandse naam	Srtnr.	data	Los, wijziging	# waarnemingen tot nu toe											# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe	
				L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13				
Kamgras	00386	L		hok	305725								VOS	01/06/2007		32	15
Kantige basterdwederik	01642	n											x			22	20
Kattendoorn	00877	L		hok	305742								VOS	21/06/2007		1	1
Katwilg	01126														x	10	9
Keizerskaars	01341												x			22	14
Kleefkruid	00546		x		x				x	x	x	x				140	38
Klein hoefblad	01316		x		x				x	x	x	x	x			149	44
Klein kaasjeskruid	00790														x	18	15
Klein kaasjeskruid	00790	L		hok	305822								KES	01/09/2007		18	15
Klein kroos	00723		x	x												45	32
Klein kruiskruid	01192												x	x	x	102	39
Klein streepzaad	00372			x	x								x	x	x	136	43
Kleine brandnetel	01322												x			50	27
Kleine klaver	01299		x		x								x	x		92	41
Kleine leeuwenklauw	00075												x			2	2
Kleine leeuwentand	00727	n			x								x			10	6
Kleine lisdodde	01317		x													27	16
Kleine lisdodde	01317	L		hok	305742								VOS	21/06/2007		27	16
Kleine mantelanjer	00697	L		hok	305734								VOS	05/07/2007		1	1
Kleine ooievaarsbek	00574												x	x		33	24
Kleine ruit	01953	L		hok	305745								RAN	24/05/2007		3	3
Kleine ruit	01953	L		hok	305841								RAN	24/05/2007		3	3
Kleine varkenskers	00358												x	x	x	39	26
Kleine veldkers	00203		x										x			77	36

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

	data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
Srtnr.	L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13				
Kleine watereppe	01215	x											31	23
Kleine watereppe	01215	L	hok	305742			VOS	21/06/2007					31	23
Kleine zandkool	00409							x					18	13
Kleverig kruiskruid	01191					x							25	14
Klimop	00598					x	x						41	19
Klimopereprijs	01352					x							42	25
Kluwenhoornbloem	00295	x				x			x	x			68	35
Kluwenzuring	01097	x	x	x							x		56	34
Knikkend tandzaad	00141			x									4	3
Knolboterbloem	01045	L	hok	305723			VOS	25/04/2007					3	2
Knolsteenbreek	01144	L	hok	305742			KES	02/05/2007					1	1
Knoopkruid	01766				x	x	x		x				67	29
Knopig helmkruid	01170						x						16	12
Kompassla	00699				x	x	x		x	x			105	41
Koninginnenkruid	00490	n	x	x	x		x	x					72	29
Koningskaars	01343							x					8	7
Koolzaad	01802		x		x		x		x	x			91	41
Korenbloem	00279										x		25	21
Korrelganzenvoet	00315	n		x									50	31
Kraailook	00035						x		x				15	11
Kraailook	00035	L	hok	305723			KES	06/04/2007					15	11
Kraakwilg	01121									x			3	3
Kromhals	00779	L	hok	305742			PWE	15/07/2007					4	4
Kroontjeskruid	00495				x	x	x		x				67	34

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

	data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
Srtnr.	L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13				
Kroontjeskruid	00495	L	hok	305742			VOS	21/06/2007					67	34
Kropaar	00390		x	x	x		x	x	x	x			182	43
Kruipende boterbloem	01056		x	x			x		x	x	x		171	44
Kruipertje	00636		x	x			x	x	x	x			99	35
Kruipklokje	05352	a					x						4	4
Kruisbladige wolfsmelk	01689	L	hok	305742			PWE	15/07/2007					4	3
Kruldistel	00208							x	x				75	26
Krulzuring	01098		x	x	x		x		x	x	x		127	42
Kweek	00446		x				x				x	x	128	39
Kweek	00446	L	hok	371714			VOS	21/06/2007					128	39
Late guldenroede	01221						x	x		x			52	33
Late stekelnoot	02469	n									x		4	4
Late stekelnoot	02469	L	3	hok	305831		VOS	16/10/2007					4	4
Lidrus	00466			x			x	x	x	x			59	33
Lidsteng	00630			x									23	12
Liesgras	00585		x	x			x						98	39
Liggende klaver	01298						x						13	8
Liggende vetmuur	01112						x	x	x				50	25
Look-zonder-look	00029		x			x	x	x		x			109	33
Luzerne	00801							x			x		48	28
Luzerne	00801	L	hok	305822			KES	01/09/2007					48	28
Luzerne	00801	L	hok	305823			KES	01/09/2007					48	28
Madeliefje	00135		x	x	x		x	x	x	x		x	125	43
Mahonie	02101	nw					x		x				3	2

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

Nederlandse naam	Srtnr.	data	Los, wijziging												# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe	
				L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13				
Mannagras	00584		x													62	33
Mannetjesvaren	00421		x													22	11
Mattenbies	01155	L		hok	305742			VOS		21/06/2007						17	13
Melganzenvoet	00306	n		x	x			x	x	x	x	x				92	39
Middelste teunisbloem	05457	a			x			x	x	x						44	25
Moederkruid	00320							x		x						32	20
Moerasandoorn	01245		x		x			x	x	x	x					109	41
Moerasdroogbloem	00589							x								17	14
Moerasdroogbloem	00589	L		hok	305831			VOS		30/08/2007						17	14
Moeraskers	01076			x				x								55	33
Moerasrolklaver	00763				x											13	9
Moerasspirea	00526				x											51	20
Moerasvergeet-mij-nietje	01494	a	x		x											47	29
Moeraszuring	01102				x											29	18
Muskuskaasjeskruid	00789				x											49	21
Muurpeper	01175							x								34	22
Noorse esdoorn	01850									x						2	2
Oeverzegge	00259															37	24
Oosterse karmozijnbes	01823															1	1
Oosterse morgenster	01292							x								1	1
Oosterse raket	01212	L	1		hok	305734		VOS		04/05/2007						5	3
Oosterse sterhyacint	01887							x								11	7
Overblijvende ossentong	01871	n						x								17	10
Paardenbloem	02430	a	x	x				x	x	x	x	x	x			146	44

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

Nederlandse naam	Srtnr.	data	Los, wijziging												# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe	
				L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13				
Paardenbloemstreepzaad	00375	L		hok	305723			VOS		24/05/2007						4	1
Paarse dovenetel	00706	n			x			x	x	x	x					98	39
Paarse morgenster	01293	L	2		hok	305723		VOS		24/05/2007						20	16
Paarse morgenster	01293	L			hok	305655		FJA		27/05/2007						20	16
Peen	00394		x		x			x	x	x	x	x				116	39
Pekbloem	01201							x								8	7
Penningkruid	00782							x								28	15
Perzikkruid	00977		x	x				x	x							71	33
Peterseliebraam	01829								x							3	3
Peterselievlier	01884		x					x	x							3	2
Pinksterbloem	00205		x					x					x			98	35
Pitrus	00680		x	x				x	x	x	x					114	41
Platte rus	00678				x	x										49	26
Postelein	00984								x		x					5	2
Puntwederik	01867							x								16	13
Rapunzelklokje	00196	L			hok	305742		PWE		15/07/2007						4	3
Rechte rolklaver	02465	w							x							4	4
Reigersbek	01917	xn			x			x	x	x						26	16
Reukeloze kamille	00795								x	x	x	x	x			82	41
Ridderzuring	01101		x		x			x		x	x	x	x			153	42
Riet	00933		x	x				x	x	x	x	x	x			164	44
Rietgras	00930		x					x	x							111	40
Rietorchis	00890							x								53	20
Rietorchis	00890	L	2		hok	305725		VOS		01/06/2007						53	20

kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
uurhok	47	57	57	57	57	57	57	58	58	47
km-hok	45	11	22	31	43	43	44	21	23	45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.											# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
		L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13			
Rietorchis	00890	L	hok	305742		VOS		21/06/2007					53	20
Rietorchis	00890	L	hok	305752		VOS		21/06/2007					53	20
Rietzwenkgras	00514		x						x				47	32
Ringelwikke	01370			x		x							33	16
Robertskruid	00576		x		x	x		x	x		x		79	31
Rode ganzenvoet	00316	n						x		x			41	28
Rode klaver	01305		x	x	x		x	x	x	x	x		136	43
Rode kornoelje	00355										x		48	27
Rode waterereprijs	01350		x	x							x		41	26
Rode waterereprijs	01350	L	hok	305822		KES		01/09/2007					41	26
Ronde ooievaarsbek	00577					x							16	9
Rood guichelheil	00052					x	x			x			42	22
Rood zwenkgras	00520	n		x		x	x						65	28
Roomse kervel	00853	L	3	hok	305734		VOS	18/05/2007					1	1
Ruige lathyrus	01699									x			2	2
Ruige zegge	00235		x	x		x	x	x			x		124	36
Ruw beemdgras	00959		x			x			x		x		122	39
Ruw vergeet-mij-nietje	00843					x							4	4
Scherpe boterbloem	01040		x		x	x	x	x	x		x		117	39
Schietwilg	01116		x					x		x	x		50	35
Schijfkamille	00796					x		x					70	38
Schijnaardbei	05117					x	x	x	x				46	20
Schijnpapaver	05411	a				x							4	4
Selderij	00076						x						5	5

kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
uurhok	47	57	57	57	57	57	57	58	58	47
km-hok	45	11	22	31	43	43	44	21	23	45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.											# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
		L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13			
Sint-Janskruid	00649					x		x					47	23
Sint-Janskruid	00649	L	hok	305742		VOS		21/06/2007					47	23
Slanke sleutelbloem	01014					x							2	1
Slanke waterkers	00859	w	x	x									35	23
Slanke waterkers	00859	L	hok	305733		KES		15/06/2007					35	23
Slanke waterweegbree	00027		x										14	12
Slipbladige ooievaarsbek	00570		x			x			x	x	x		124	40
Smal tandzaad	00142			x									13	10
Smalle stekelvaren	00426		x									x	4	2
Smalle weegbree	00946		x	x	x		x	x	x	x	x		146	42
Smalle wikke	05454	a	x			x	x	x	x	x	x		113	41
Spaanse aak	00001					x	x						27	17
Speerdistel	00336		x	x	x		x	x	x		x		158	43
Spiesmelde	00121		x	x		x	x		x	x			88	37
Steenkruidkers	00733							x					12	10
Sterrenkroos	06097	n	x			x							45	28
Sterrenkroos	06097	L	hok	305742		KES		15/04/2007					45	28
Stijve waterranonkel	01046	L	hok	305742		KES		15/04/2007					18	15
Stinkende gouwe	00305					x			x				89	27
Stippelganzenvoet	00310	n			x				x				52	34
Stomp vlotgras	00586										x		4	4
Straatgras	00952		x			x	x	x	x	x			101	40
Straatliefdegras	01762					x		x					29	18
Tengere vetmuur (subsp. apetala)	01522	L	hok	305725		VOS		04/05/2007					2	2

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

	data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
Srtnr.	L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13				
Tengere vetmuur (subsp. apetal)	01522	L		hok	305744			VOS	04/05/2007				2	2
Tijmereprijs	01363							x					15	11
Timoteegras	00932	n	x		x		x	x	x				109	41
Tuinjudaspenning	01866						x						41	24
Tuinkers	01813								x				5	5
Tuinwolfsmelk	00498						x	x	x				57	30
Uitstaande melde	00123				x			x					45	28
Valse voszegge	00245		x	x								x	47	30
Veelkleurig vergeet-mij-nietje	00842											x	2	2
Veelwortelig kroos	01241		x					x					31	22
Veenwortel	00967		x	x	x		x	x	x	x			153	44
Veldbeemdgras	00958		x				x						40	25
Velddravik	00162		x										1	1
Veldereprijs	01347							x				x	55	29
Veldlathyrus	00715				x	x							40	21
Veldlathyrus	00715	L		hok	305742			VOS	21/06/2007				40	21
Veldzuring	01093		x				x					x	67	32
Vertakte leeuwentand	00725	n	x					x	x				43	26
Vierzadige wikke s.s.	01375				x								12	9
Vijfvingerkruid	01010						x	x	x				38	23
Viltige basterdwederik	00457			x	x		x	x				x	75	37
Vingerhelmbloem	00365	L	1	hok	305734			VOS	05/04/2007				7	4
Vlakke dwergmispel	05048							x					2	2
Vlasbekje	00745	L		hok	304851			VOS	22/06/2007				14	12

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

	data	Los, wijziging	17 mei en 2 aug.	15 september	5 juli	3 mei	5 april	28 juli	16 augustus	19 april	30 augustus	30 mei en 4 juli	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
Srtnr.	L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13				
Voederwikke	01372		x										3	3
Vogelmuur	01250		x	x	x		x	x	x				106	39
Vogelwikke	01369		x		x		x	x			x		75	36
Vogelwikke	01369	L		hok	305742			VOS	21/06/2007				75	36
Vroegeling	00483						x	x					48	27
Watergentiaan	00867		x										55	26
Watermunt	00813		x	x	x				x	x			99	39
Waterpeper	00972			x									13	9
Waterpunge	01135											x	5	3
Waterzuring	01099				x					x			45	23
Welriekende agrimonie	00014				x	x	x	x					15	8
Welriekende agrimonie	00014	L		hok	305725			VOS	05/07/2007				15	8
Wilde bertram	00005							x					26	13
Wilde cichorei	00325						x	x			x		11	7
Wilde hyacint	01151	w						x					16	10
Wilde kievitsbloem	00532							x					8	5
Wilde kievitsbloem	00532	L		hok	305831			KES	15/04/2007				8	5
Wilde liguster	00736								x				31	19
Wilde lijsterbes	01227		x	x							x		51	24
Wilgenroosje	00450	n			x								44	27
Witte dovenetel	00700		x					x	x	x	x		120	42
Witte honingklaver	00809				x		x	x				x	81	43
Witte klaver	01306		x	x	x		x	x	x			x	141	43
Witte krodde	01281				x		x				x		86	39

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

	Srtnr.	L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
Witte waterlelie	00866								x			38	21
Witte winterpostelein	00338					x						15	14
Wolfspoot	00780	x						x				49	28
Zachte dravik s.s.	00161	x				x	x		x		x	98	37
Zachte ooievaarsbek	00571		x			x	x	x		x		65	29
Zandhoornbloem	00298					x						36	22
Zandraket	00081					x			x			26	16
Zandzegge	00215					x						7	3
Zeegroene rus	00684		x	x		x	x	x	x	x		76	36
Zeepkruid	01139	L	hok 305742			VOS	21/06/2007					11	9
Zegekruid	00863										x	12	12
Zevenblad	00011	x				x		x	x			83	33
Zilverhaver	00020					x						3	2
Zilverschoon	01006	x	x			x	x	x	x	x		129	43
Zomereik	01037	x				x						52	23
Zomprus	00673	x	x				x			x		77	41
Zompvergeet-mij-nietje	00841	x	x								x	7	5
Zompvergeet-mij-nietje	00841	L	hok 305723			VOS	25/05/2007					7	5
Zompvergeet-mij-nietje	00841	L	hok 305725			VOS	01/06/2007					7	5
Zulte	00117		x									16	10
Zwaluw tong	00970					x	x		x			46	29
Zwart tandzaad	00143	x										20	17
Zwarte bes	01070	x										12	7
Zwarte els	00036	x							x		x	68	27

kaart 30 30 30 30 30 30 30 30 30 30
uurhok 47 57 57 57 57 57 57 58 58 47
km-hok 45 11 22 31 43 43 44 21 23 45

waarnemer

PWG PWG PWG PWG PWG PJM PWG PWG PWG JZW

totaal aantal soorten tot nu toe	249	262	346	327	355	355	352	226	101	249
totaal aantal waarnemingen tot nu toe	792	1407	1614	1114	878	878	683	332	102	792

2007

Nederlandse naam

	Srtnr.	L01	L02	L03	L04	L05	L06	L07	L08	L09	L13	# waarnemingen tot nu toe	# hokken (van 47) tot nu toe
Zwarte mosterd	00152			x		x	x		x	x		74	34
Zwarte nachtschade s.s.	01219			x		x	x	x				60	35
Zwarte toorts	01340					x						15	8

totaal aantal waarnemingen	802	101	62	71	15	152	112	83	86	75	45	in 2007	
----------------------------	-----	-----	----	----	----	-----	-----	----	----	----	----	---------	--

29. Index (exclusief streeplijsten pag. 40 e.v.)

aalscholver	36	Cyperus esculentus	12	goudvlies- bundelzwam	20
aardmuis	32	Cyrtionium fortunei	32	graspieper	14
Adema, Hans	17	deens lepelblad	32	grauwe abeel	20
agaatvlinder	20	Dijk	26	grauwe gans	14; 17
Algemene Nederlandse Wielrijders Bond	26	distelvlinder	11	groene knolamaniet	21
Ameland	33	Dittrichia graveolens	32	groene kreek	12
Amsterdamse Bos	26	dodaars	16; 17; 19	groene specht	18
Arnica montana	33	donzige melkzwam	21	groenknolorchis	33
Artomyces pyxidatus	17	Doornweerd, Armand	14	groenling	14
baardmannetje	14	Dreissena polymorpha	22	groot blaasjeskruid	33
Balijbos	32	driehoeksmossel	22	groot hoefblad	13
Benthuizer Plas	18	drijvend fontijnkruid	33	Groot, Adri de	15
Benthuizerplas	17	duif	36	grote bonte specht	14; 18; 19; 35
Berg	2	duits viltkruid	3	grote gele kwikstaart	14; 18; 23
Berge Henegouwen, Arno van	13	Duuren, L. van (1997)	24	Grote Polder	14
Berge Henegouwen, van Arno	10	Duuren, Lodewijk van	10; 24	grote waternavel	33
berk	21	Duuren, L. van (CBS); (MNP), G.J. Eggink; (DLO), J. Kalkhoven; (MNP), J. Noteboom; (CBS), A.J. van Strien	24	haagbeuk	20
Bernink	26	dwergmuis	32	haagbeukmelkzwam	20
Bieze, Hans	7	dwergspitsmuis	32	Haagse beek	33
blauwe reiger	14	Eeden	26	Haan, Nico de	13
bleek cypergras	3; 12	egel	22; 30	haas	32
<i>Bleek cypergras</i>	12	ekster	14; 18; 19; 36	hagelzakje	17
bloedende champignonparasol	3; 21	Eleogiton fluitans	33	halsbandparkiet	14
bont zandoogje	3; 11	elzenkrulzoom	20	Hana	26
boomkruiper	19	Eptesicus serotinus ssp. serotinus	31	harlekijntje	10
boomleeuwerik	14	Equisetum spec	12	harslakzwam	16
Boorn, Celine van den	27	Erinaceus europaeus ssp. europaeus	30	havik	14
bosmuis	22; 32	essenzwam	20	hazelaar	20
bosspitsmuis	23	Duuren, L. van	24	hazenpootje	11
brilduiker	16; 19	Fallopia japonica	33	heggenmus	14
bruine rat	32	fazant	36	Heimans	26
Bruinsma, John	33	Festuca gigantea	13	Heimans en Thijssse	24
buizerd	14; 19; 36	fijngegordelde melkzwam	10	Heimans en Thijssse Stichting	26
bundelmosklokje	21	fijnstraak	32	Heinsius	26
bunzing	30	fluitenkruid	32	Henegouwen, Arno van Berge	22
Buytenpark	13; 16; 17; 19; 20; 21; 32	fluweelhertezwam	21	herfstleeuwentand	11
Buytenwegh	32	gaai	18; 19	hermelijn	29
Cabomba aquatica	32; 33	gans	36	Hertog, Donate den	15
Castniidae	16	gegordelde gordijnzwam	20; 21	Heukels	26
Chaerophyllum aureum	32	gele kwikstaart	14	hoge fijnstraal	32
Clavicornona pyxidata	17	gewone bosspitsmuis	32	holenduif	14; 36
Coesèl, M. (1993)	25; 26	gewone grootoorvleermuis	31	holpijp	12
Coesèl, Marga	25	gewone krulzoom	20	Holverda, Wout	12
Coesèl, Marga; Schaminée, Joop	24	Gorter, H.P. (1986)	26	honingorchis	33
Conyza bonariensis	32	gouden ribzaad	32	Horsten, de	10
Conyza sumatrensis	32	goudhaan	23	houtduif	14
Crassula helmsii	33	goudhaantje	19	houtsnip	19
Crepis vesicaria subsp. taraxacifolia	32	goudplevier	16	huismus	35
cypergras	32	goudvlies bundelzwam	21	huisspitsmuis	23; 32
Cyperus eragrostis	12			Hydrocotyle ranunculoides	33
				Idema, Johan	14
				ijsgors	14

IVN	26	meeuw	16	Ranunculus fluitans	33
Jansen, H.P.H. (1979)	27	Meijden	24	reuzenzwenkgras	13
japanse duizend knoop	33	Meijden, R. van der [ed.]		rietgors	14
Jaspers	26	(1996)	24	ringmus	14; 35
Jong, Annet de	9; 13; 34	merel	14; 19; 35	Roberts, M.J., 1996.	11
Jong, Taeke de	3; 4; 5; 9;	Microtus oeconomus		rode boleet	20; 21
24; 35; 40		arenicola	32	roodborstje	19; 35
Jonge, Sinie de	20	mol	32	roomse kervel	3
kamferalant	32	Moorsel, René van	32	rosse vleermuis	31
kat	23	muis	23	rosse woelmuis	32
kauw	14	muskusrat	32	Rotteveel, Ton	33
keep	14	Mustela erminea ssp.		rozenkransje	33
kerkuil	36	aestiva	29	Salticus scenicus	10
Ketting, Marianne	26; 35	Mustela nivalis ssp. vulgaris		Schaminée	24
kievit	14; 16		29	Schaminée, Joop	25
kip	36	Mustela putonius ssp.		Scheveningsebos	23
kleine egelskop	13; 33	putonius	30	schietwilg	20; 21
kleine leeuwentand	11	muurbloem	33	scholekster	17
kleine mantelanjer	3	Naardermeer	26	schorsmarpissa	10
klimopbremraap	23	Natte, Raymond	14	schubbig bundelzwam	20;
kneu	14	Neomys fodiens ssp.		21	
knikkend tandzaad	11	fodiens	32	schubbig oesterzwam	21
knolcyperus	12	Nicolaaskerk	13	siersteelgordijnzwam	20
knolvoethertezwam	21	Nijkamp	26	sijs	14; 19
kokmeeuw	14	nijlgans	17	smalle ijzervaren	32
kolgans	14	nonnetje	19	Snoeijs, Pauline	34
konijn	28; 29	Noord-Aa	16	Snowworld	21
Koninklijke Nederlandse		noordse woelmuis	32	spaanse ruiter	33
Natuurhistorische		Nyctalus noctula ssp.		Sparganium erectum	13; 33
Vereniging	26	noctula	31	Spectrumsingel	20; 21
koolmees	14; 19	Odé, Baudewijn	32	Speel, Frank	13
kopperode gordijnzwam	20	Oosterheem	12	sperwer	14; 19; 23; 35
koperwiek	14	oosterse morgenster	3	spreeuw	14; 16
koraalzwam	17	Oryctolagus cuniculus ssp.		staartmees	19
Korsten, Erik	24	cuniculus	28	stobbezwasmetje	20; 21
kraagmosklokje	20	Oudemans	26	stormmeeuw	14
krakeend	23	paardenbijter	10	Strijbos	26
kramsvogel	14	paardenbloemstreekzaad	32	Teunissen, Jeannette	17
kramvogel	16	<i>Paardenstaart Oosterheem</i>		Thijsse	24
krentenboompje	23		13	Tienhoven	26
kroontjesknotszwam	17; 21	palmot	15	Tinbergen	26
laatvlieger	30; 31	Palmmot	16	toefige labyrintzwam	20
Lammers, Wiebe	33	Pastoorbosje	13	Tol, Marcel van der	14
Leiwater	23	Paysandisia archon	16	Triest, Ludwig	33
Leufgen, Willy	27	Petasites hybridus	13	tureluur	16
Leyens	15	pimpelmees	14; 19	turkse tortel	14
lidsteng	11	Plate, C.R.; Liefwaard, R.	24	tweekleurige vaalhoed	20
Liefde, Wim de	40	platte rus	11	tweekleurige vleermuis	31
Lier, Marianne van	27	Plecotus auritus ssp. auritus		Utricularia vulgaris	33
Leufgen, Willy	27		31	vaaggegordelde melkzwam	
Ludwigia grandiflora)	32	populierenleemhoed	3; 21	20	
Ludwigia peploides	32	populierleemhoed	21	valkruid	33
Luijten, Sheila	33	populiermelkzwam	20	veldleeuwerik	14; 16
maretak	23	populieverzelkop	20	veldmuis	32
Marpissa muscosa	10	Potamogeton natans	33	Vereniging voor Natuur- en	
meervleermuis	24	Prielenbos	13; 16; 18; 19; 21	26	
Meerzicht	23	Prins, Ben	26	Verkade-albums	26
Meerzichtlaan	23	pronkhertezwam	21	Vernèdepark	20; 21
mees	18; 35	putter	14	vertakt kroonknotsje	17
Meeslouwerplas	16	radijs- vaalhoed	20	vertakte leeuwentand	11

Vespertilio murinus ssp.		watersnip	11; 14; 18	witte kwikstaart	14
murinus	31	waterspitsmuis	32	witte wyandottes	36
vetblad	33	waterteunisbloem	32	woelrat	32
vink	14; 19; 35	watervleermuis	24	wulp	14; 16
vlaamse gaai	36	waterwaaier	32; 33	zadelkluifzwam	20; 21
vlottende bies	33	Weeda	24	zanglijster	14; 35
vlottende waterranonkel	33	Weeda, E.J.; Duuren, L.		zebraspringspin	10
Vogelbescherming		van; Hennekens, S.M.;		zee-eend	19
Nederland	26	Hoegen, A.C.	24	zeevenkel	33
Voogd, Jeroen	20	Weeda, E.J.; Schaminée,		zilveren ridderzwam	20
voorjaarskluifzwam	10	J.H.J.	24	zilvermeeuw	14
vos	32	Weeda, E.J.; Schaminée,		zilverreiger	14; 36
Vos Johan	28	J.H.J.	24	Zoetermeerse Meerpolder	19
Vos, Johan	11; 13; 22; 27;	Wely, Peter van	10; 20; 24	Zoetermeerse Plas	16; 19;
32		Westerpark	10; 18; 20; 23	22	
Vries	26	Westhoff	26	zomprus	11
vroege glazenmaker	3	wezel	29; 30	zompvergeet-mij nietje	11
vuurgoudhaan	23	Wielewaalplas	13	zuidelijke boomsprinkhaan	10
vuurmelkzwam	20	wilgengordijnzwam	20		
watercrassula	33	Windt, H. van der (1995)	26	zulte	11
watermunt	11	winterkoning	20	Zwanenburg, Johan	13
waterpest	32	winterkoninkje	19; 20; 35	zwarte els	20
waterral	17; 18; 19; 23	witgerande tuinslak	3	zwarte kraai	14; 36
Waterral	16	witte kluifzwam	10		